

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSAT PROGRAMI

STAGFLASYON KAVRAMI: 1987-2014 TÜRKİYE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nilgün SALAR

MAYIS-2016

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSAT PROGRAMI

STAGFLASYON KAVRAMI: 1987-2014 TÜRKİYE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nilgün SALAR

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Murat Can GENÇ

MAYIS-2016

TRABZON

ONAY

Nilgün SALAR tarafından hazırlanan “Stagflasyon Kavramı: 1987-2014 Türkiye Örneği” adlı bu çalışma 16/06/2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İktisat Anabilim dalında **Yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Serkan DİLEK (Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Murat Can GENÇ (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Aykut BAŞOĞLU (Üye)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım/..../....

Prof Dr. Ahmet ULUSOY
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Nilgün SALAR

....../.../2016

ÖNSÖZ

Stagflasyon, aksayan sermaye birikimi, yüksek işsizlik oranı ve düşük kapasite kullanımının nitelediği durgunluk ile sürekli enflasyonun bir arada görülmesidir.

Bu çalışmada, Türkiye’de 1987-2014 yılları arasında stagflasyonun determinantları incelenmiştir.

Tez konumu nasıl araştırmam gerektiği konusunda, analizlerde ve yorumlamada bana yol gösteren, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, büyük bir sabırla beni dinleyen ve yönlendiren, bilimsel yeterlilik bakımından gelişimimde ve pratiklik kazanmamda etkili olan sayın tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Murat Can GENÇ' e sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Uygulama aşamasında bana yol gösteren hocam Prof. Dr. Rahmi YAMAK’a çalışma konusunun belirlenmesinde bana yardımcı olan hocam Yrd. Doç. Dr. Banu TANRIÖVER’e, ve yine uygulama aşamasında bana yol gösteren hocam Yrd. Doç. Dr. Filiz ERYILMAZ’a teşekkür ederim. Hayatımın her döneminde desteğini esirgemeyen babam Şinasi AKKAYA’ya, annem Filiz AKKAYA’ya, kardeşlerime, arkadaşım İlkur Nezaket BARAN’a ve ayrıca eşim Metin SALAR’a minnettarım.

Trabzon, Mayıs 2016

Nilgün SALAR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
TABLolar LİSTESİ	IX
GRAFİKLER LİSTESİ	X
KISALTMALAR LİSTESİ	XI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. STAGFLASYONUN TANIMI VE ORTAYA ÇIKIŞI	3-22
1.1. Stagflasyon Kavramı.....	3
1.1.1. Dual Stagflasyon Oluşumu	4
1.1.2. Aktüel Stagflasyon Oluşumu	5
1.2. Stagflasyonun Ortaya Çıkışı	6
1.3. Stagflasyon Yıllarında Seçilmiş Ülkelerin Bazı Makroekonomik Göstergeler Açısından Görünümü	11
1.4. OPEC Üyesi Ülkelerin Bazı Makroekonomik Göstergeler Açısından Durumu	16
1.5. Türkiye’de Stagflasyonun Ortaya Çıkışı	17
1.6. 24 Ocak 1980 Kararları	21

İKİNCİ BÖLÜM

2. İKTİSAT OKULLARINA GÖRE İKTİSADİ DALGALANMALARIN NEDENLERİ	23-45
2.1. Klasik İktisat Okulu	23

2.1.1. Klasik İstihdam Teorisi	24
2.1.2. Klasik Üretim Teorisi	24
2.1.3. Say Yasası	25
2.1.4. Paranın Miktar Teorisi	25
2.2. Klasik İktisat Okuluna Göre İktisadi Dalgalanmalar.....	25
2.3. Klasik İktisadın Sona Ermesi.....	26
2.4. Keynesyen İktisat Okulu.....	26
2.4.1. Efektif Talep.....	28
2.4.2. Sermayenin Marjinal Etkinliği	29
2.4.3. Mal Piyasasında Denge ve Say Yasası	29
2.4.4. Marjinal Tüketim Eğilimi ve Çarpan	30
2.4.5. İstek Dışı İşsizlik.....	30
2.4.6. Tasarruf Paradoksu	31
2.4.7. Ücret Oranları ve İşgücü	31
2.4.8. Likidite Tercihi	32
2.4.9. Ürün Fiyatlandırması ve Fiyat Seviyesi	32
2.5. Keynesyen İktisat Okuluna Göre İktisadi Dalgalanmalar	32
2.6. Keynesyen İktisadın Sona Ermesi	33
2.7. Post Keynesyen İktisat Okulu.....	33
2.8. Monetarist Okulu	34
2.8.1. Uyumcu Beklentili Phillips Eğrisi	36
2.9. Yeni Klasik Okulu	37
2.10. Reel Konjonktür Teorisi	39
2.11. Yeni Keynesyen Okulu.....	41
2.11.1. Parasal Ücret Katılığı	42
2.11.1.1. Açık Ücret Sözleşmeleri	43
2.11.1.2. Zımni Ücret Sözleşmeleri.....	43
2.11.1.3. İçerdekiler-Dışardakiler Teorisi	44
2.11.1.4. Asgari Ücret Uygulamaları.....	44
2.11.1.5. Etkin Ücret Teorisi	44
2.11.2. Parasal Fiyat Katılığı Ve Menü Maliyetler	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE EKONOMİSİ'NDE YAŞANAN STAGFLASYON İLE İLGİLİ BİR UYGULAMA DENEMESİ.....	46-67
3.1. Literatür Araştırması	46
3.2. Ekonometrik Model ve Veri Seti	53
3.3. Ekonometrik Yöntem	57
3.3.1. Gölge Bağımlı Değişkenle Regresyon Analizi	57
3.3.1.1. Doğrusal Olasılık Modeli (DOM).....	57
3.3.1.2. Logit Model.	58
3.3.1.3. Probit Model	60
3.4. Ekonometrik Bulgular	60
SONUÇ	68
YARARLANILAN KAYNAKLAR	71
ÖZGEÇMİŞ	77

ÖZET

1973 yılında gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan kriz, ekonomi bilimine yeni bir kavram kazandırdı. Hem durgunluğun hem de enflasyonun bir arada meydana geldiği, bu yeni krize stagflasyon adı verildi. 1970’li yılların iktisatçılarına göre, bu durumun en belirgin nedeni OPEC üyesi ülkelerin petrol fiyatını yaklaşık üç kat artırmalarıydı. Keynesyen iktisada göre, hem durgunluk hem de enflasyonun bir arada görülmesi imkansızdı. Sonuç olarak, bu krize açıklama getiremeyen Keynesyen iktisat popülerliğini kaybetti.

Türkiye’de 1977 yılında yaşanan durgunluğa enflasyonunda eşlik etmesi ile Türkiye ilk kez stagflasyon ile karşı karşıya kaldı. Türkiye’de çeşitli dönemlerde farklı krizler meydana gelmiştir. Bu çerçevede Türkiye ekonomisinde 1994, 2000, 2001 ve 2008 yıllarında meydana gelen krizler önemlidir. Yüksek enflasyon, sermaye hareketlerinde serbestleşme, bankacılık sektöründeki aksaklıklar ve gelişmiş ülkelerde meydana gelen krizlerin çeşitli kanallardan ülkemizi etkilemesi, bu krizlerin sebepleri arasında sayılabilir.

Bu çalışma 1987:1-2014:4 döneminde Türkiye için stagflasyon üzerinde kamu harcamaları, kur, faiz oranı, para arzı ve petrol fiyatı etkisini ortaya koymaya amaçlamıştır. Bu doğrultuda stagflasyon, ilgili dönemde durgunluk ve enflasyonun bir arada görülmesi durumunda 1 tersi durumunda 0 değerini alan kesikli bir seri olarak oluşturulmuştur. İlgili makroekonomik göstergelerin stagflasyon üzerindeki etkileri logit model ile tahmin edilmiştir. Elde edilen bulgular 1987:Ç1-2014:Ç4 döneminde para arzı ve kamu harcamaları göstergelerinin stagflasyon üzerinde sırasıyla pozitif ve negatif yönde bir etki oluşturduğunu ortaya koymuştur. Diğer taraftan kur, faiz oranı ve petrol fiyatı göstergelerinin stagflasyon üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir. Bulgular bütün olarak değerlendirildiğinde stagflasyon ile mücadele için para arzının artırılmaması, kamu harcamalarının artırılması gerektiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Stagflasyon, İktisadi Okullar, Logit Model.

ABSTRACT

The crisis that broke out in 1973 brought a new term in economics. This new type of crisis during which both inflation and recession coexisted was named stagflation. According to the economists of 1970s, the major cause of this situation was the three times increase in oil price by the member countries of OPEC.

Turkey faced stagflation for the first time in 1977 when the ongoing recession was accompanied by inflation. Turkey confronted economic crises several times in various periods. In this context, the crises of 1994, 2000, 2001 and 2008 are of paramount significance. The primary reasons of these crises can be listed as high inflation, liberalization in capital movement, malfunctions in banking sector, and the influence of the crises taking place in other countries.

This study aims to reveal the influence of public expenditures, exchange, interest rate, money supply, and petrol price on stagflation in Turkey between 1987:1 and 2014:4. In this direction, stagflation is generated as a discrete serial which, get value of 1, in case of depression and inflation occur simultaneously and get value of 0 when depression and inflation occur at different times. The effect of the relevant macroeconomics indicators on stagflation has been estimated with logit model. The findings accumulated has shown that the indicators of money supply and public expenditures had respectively positive and negative influences on stagflation between 1987:Q1 and 2014:Q4. On the other hand, it has been found that exchange, interest rate, and petrol price did not have a significance effect on stagflation in terms of statistics. When the findings are evaluated as a whole, it has been determined that the money supply should not be increased whereas the increase in public expenditure should be ensured in order to struggle with stagflation.

Key Words: Stagflation, Economical Schools, Logit Model.

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa No.</u>
1	Üretim ve Fiyat Artışı (%): 1918-1970 ABD ve İngiltere	11
2	ABD'nin Bazı Makroekonomik Değişkenleri (1961-1976).....	12
3	İngiltere'nin Bazı Makroekonomik Değişkenleri (1961-1976).....	13
4	Fransa'nın Bazı Makroekonomik Değişkenleri (1961-1976).....	14
5	Almanya'nın Bazı Makroekonomik Değişkenleri (1961-1976).....	15
6	Japonya'nın Bazı Makroekonomik Değişkenleri (1961-1976)	15
7	OPEC Ülkelerinin 1970-1975 Yılları Arasında GSYH (Bin \$)	16
8	OPEC Ülkelerinin 1970-1975 Yılları Arasında Mal ve Hizmetlerin İhracatı	17
9	OPEC Ülkelerinin 1970-1975 Yılları Arasında Mal ve Hizmetlerin İthalatı	17
10	Türkiye'de Bazı Makroekonomik Değişkenler (1975-1982)	20
11	Literatür Araştırması.....	51
12	Logit Model Uygulama Sonuçları	62
13	Hosmer-Lemeshow Uyum İyiliği Testi	63
14	Sınıflandırma Tablosu	64
15	İkinci Modele İlişkin Tahmin Sonuçları	65
16	İkinci Modele İlişkin Hosmer-Lemeshow Testi	66
17	İkinci Modele İlişkin Sınıflandırma Tablosu	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil No.</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa No.</u>
1	Stagflasyon	10
2	Keynesyen İktisatta Maliye Politikası	28
3	Monetarist Okula Göre Para Politikası	35
4	Phillips Eğrisi	37
5	Yeni Klasik İktisatta Önceden Kamuoyuna Duyurulmadan Uygulanan Genişletici Para Politikası.....	38
6	RGSYH Kullanılarak Oluşturulan Stagflasyon Dönemleri.....	61
7	SÜE Kullanılarak Oluşturulan Stagflasyon Dönemleri.....	61

KISALTMALAR LİSTESİ

DÇM	: Dövizle Çevrilebilir Mevduat
DOM	: Doğrusal Olasılık Modelleri
EVDS	: Elektronik Veri Dağıtım Sistemi
GATT	: General Agreement on Tariffs and Trade
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	: International Monetary Fund
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
OPEC	: Organisation of Petroleum Exporting Countries
RGSYH	: Reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

GİRİŞ

İlk örneklerine batı ekonomilerinde rastlanılan ekonomik dalgalanmalar, 1900'lü yıllardan itibaren giderek önem kazanmıştır. Bu ekonomik dalgalanmalar; bazı zamanlar durgunluk dönemi, bazı zamanlarda ise genişleme dönemi olarak kendini göstermektedir. Bu anlamda yaşanan en büyük krizlerden biri, 1929 yılında ABD'de meydana gelen Büyük Buhrandır. Bu kriz; sadece ulusal boyutta kalmamış, çeşitli kanallardan diğer ülkeleri de etkilemiştir. Büyük Buhran en çok, sanayileşmiş ülkeleri etkilemiş, bu ülkelerde işsizler ve evsizler ordusu yaratmıştır. Ayrıca Büyük Buhran, Klasik İktisadın savunucusu olduğu serbest piyasaya olan güveni de sarsmıştır. Bunun sonucu olarak, devletin ekonomide daha etkin rol üstlendiği Keynesyen İktisat önem kazanmıştır.

Keynesyen İktisat ile birlikte devlet, maliye ve para politikaları uygulayarak, Büyük Buhran döneminin sona ermesini sağlamıştır. Bu yıllardan itibaren 1970'li yıllara kadar, meydana gelen küçük ekonomik krizler keynesyen iktisat okulunun geliştirdiği politikalar sayesinde atlatılmıştır. 1970'li yıllara kadar, enflasyon ve işsizlik arasında ters orantının mevcut olduğu düşünülmektedir; ancak 1973 yılında meydana gelen ekonomik kriz, enflasyon ve işsizlik arasında böyle bir değiş-tokuşun olmadığını gösterdi. 1973 yılında OPEC'in petrol fiyatlarını yaklaşık 3 kat arttırması ile yeni bir ekonomik kavram ortaya çıkmıştır. İşsizlikte ve enflasyonda artışın birlikte görüldüğü, bu yeni ekonomik dalgalanma türüne stagflasyon adı verilmiştir. Böyle bir ekonomik dalgalanın mümkün olmadığını söyleyen Keynesyen İktisat, stagflasyon ile birlikte eski önemini kaybetmiştir.

Durgunluk ve enflasyonun bir arada görüldüğü stagflasyon, ilk önce Amerika'da başlamış, çeşitli kanallardan diğer ülkelere yayılmıştır. 1973 yılından itibaren stagflasyon ülkelerin önemli bir sorunu haline gelmiştir. Böylece literatürde stagflasyon konusunu gerek teorik gerekse de ampirik açıdan inceleyeme çalışan bir literatür ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmanın amacı; stagflasyonun ilk önce nasıl ortaya çıktığını belirlemek, iktisadi okulların böyle bir krize yönelik düşüncelerini ortaya koymak ve en son Türkiye’de stagflasyonun hangi değişkenlerden ne yönde etkilendiğini ortaya koymaktır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; stagflasyonun tanımı ve ortaya çıkışı başlığı altında, stagflasyon olgusu ve türleri ortaya konulmuş; ek olarak, böyle bir krizin ilk kez ortaya çıktığı ülkelerin ekonomik durumları genel olarak incelenmiştir. Bu ülkelerde stagflasyona zemin hazırlayan olaylar, ana hatlarıyla sunulmaya çalışılmıştır. Ayrıca stagflasyonu tetiklediği düşünülen OPEC ülkelerinin bu dönemdeki ekonomik görünüşleri de yüzeysel olarak aktarılmaya çalışılmıştır.

İktisat okullarına göre iktisadi durgunluğun nedenleri başlığını taşıyan ikinci bölümde, iktisat okullarının genel anlamda ekonomiye bakışları ve özellikle iktisadi dalgalanmalara yönelik düşünceleri ortaya konulmuştur.

Çalışmanın son bölümünde ise önce literatür araştırması yapılmıştır. Bu bölümde literatürdeki çalışmalarda stagflasyonun nasıl tanımlandığına ve stagflasyona karşı hangi politika uygulamalarına değinilmiştir. Bu bölümde ikinci olarak değinilen nokta; ekonometrik model ve veri setidir. Burada stagflasyona etki ettiği düşünülen bağımsız değişkenler, literatür taraması sonucu belirlenmiş ve bu değişkenlerin nereden temin edildiklerine belirtilmiştir. Ayrıca burada bağımsız değişkenlerin nasıl düzenlendiğine ilişkin bilgiler verilmiştir. Bu bölümde üçüncü olarak bahsedilen nokta, gölge bağımlı değişkenle regresyon analizidir. Burada gölge bağımlı değişken türlerine değinilmiş ve özellikle logit model üzerinde durulmuştur. Bu bölümde en son; Türkiye için stagflasyonun belirleyicileri, logit model uygulanarak saptanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. STAGFLASYONUN TANIMI VE ORTAYA ÇIKIŞI

Bu bölümde, stagflasyonun tanımı ve türleri, stagflasyonun ilk kez ortaya çıktığı ülkelerin ekonomik durumları genel olarak ortaya konulmuştur. Bu ülkelerde stagflasyona zemin hazırlayan olaylar incelenmiştir. Ayrıca stagflasyonu tetiklediği düşünülen OPEC ülkelerinin bu dönemdeki ekonomik görünümü aktarılmaya çalışılmıştır.

1.1. Stagflasyon Kavramı

Blinder'e göre stagflasyon; ekonomik durgunluk ve yüksek enflasyonun eş zamanlı olarak meydana gelmesidir (Blinder, 1979: 1).

Turhan'a göre stagflasyon; üretim kapasitelerinin, işsizliğin ve yetersiz bir iktisadi büyüme ile yüksek bir fiyat artışının birlikte görüldüğü iktisadi durumları ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (Turhan, 1987: 433).

Görgün'e göre stagflasyon; durgunluğun ve enflasyonun bir arada görüldüğü durumdur (Görgün, 1995: 43).

Stagflasyonu açıklarken iki kavram karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramlardan ilki enflasyon; belli bir dönemde cari fiyat düzeyinin artışıdır. İkinci kavram ise durgunluktur. Durgunluk, talebin azaldığı ve ekonomik faaliyet hızının yavaşladığı bir durumu ifade etmektedir.

Bu tanımlardan yola çıkarak stagflasyon, aksayan sermaye birikimi, yüksek oranda bir işsizlik ve kapasite kullanımında kronik bir düşüklüğün nitelediği durgunluk ile enflasyonun bir arada var olmasıdır.

Yüksek bir enflasyona rağmen durgunluğun da mevcut olması, stagflasyonun en önemli odak noktasıdır. Stagflasyonun bu özelliği; enflasyon ve işsizlik oranları karşılaştırılınca belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni; bu göstergelerin iktisadi istikrar politikasının temel amaçları olan “fiyat istikrarı” ve “tam istihdam”ı gerçekleştirmekten ne kadar uzak olduğunu yansıttığıdır (Turhan, 1987: 433).

Stagflasyon kavramını iki başlık halinde incelenmesi mümkündür¹ (Çöloğlu, 1983: 15-28):

1. Dual Stagflasyon
2. Aktüel Stagflasyon

1.1.1. Dual Stagflasyon Oluşumu

Dual stagflasyon oluşumunda vurgu, işsizlik ve enflasyon üzerine yapılmaktadır. Bu oluşumu üç şekilde açıklayabiliriz.

- Bunlardan ilki yüksek ücret yaklaşımıdır. Ekonomide istihdam edilen emeğe (kalifiye) yüksek ücret ödenmektedir. Emeğe daha fazla yüksek ücret ödendiği zaman bu ödenen ücretlerin maliyetler aracılığı ile fiyatlara yansıtılması sonucu ekonomide enflasyon ortaya çıkacaktır. Bu arada ekonomiye yeni katılan genç ve vasıfsız emek yüksek ücretle istihdam edilmeyeceğinden, ekonomide enflasyonun yanında işsizlik de başlayacaktır. Bu olgu şu şekilde devam eder: Çok talebe sahip olan oligopol piyasalarda emeğe esasen yüksek ücret ödenmektedir. Bu ücretlerin oligopol rekabet koşullarında yükseltilmesi sonucu, ekonomide yapısal dengesizliklerin yanında enflasyon da başlayacaktır. Buna ek olarak, diğer üretim dalları, emeğe oligopol piyasalarında olduğu gibi yüksek ücret ödemeyecektir. Ancak üretim dalları arasındaki ücret düzeyleri zaman içinde dengelenecek ve oligopol piyasası dışında kalan dallar, yüksek ücret düzeyinde ekonomiye yeni katılan emeği istihdam etmeyecektir. Bunun sonucu olarak, ekonomide işsizlik ve enflasyon aynı anda görülecektir.

¹ Şarta Bağlı Stagflasyon Oluşumu: diğer bir stagflasyon türüdür. Hem işsizlik hem de enflasyon aynı anda görülür. Dual ve Aktüel Stagflasyon Halit ÇÖLOĞLU’nun “**Stagflasyon 1975-1980 Türkiye Bunalımı**” isimli eserinden alınmıştır.

- İkinci yaklaşım, karşıt talep yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre ekonomide genel dengesizliğin nedeni, daha çok yapısal dengesizliğe bağlanmaktadır. Bir başka ifade ile ekonomideki yapısal işsizliğin genel işsizliğe neden olacağı ve yapısal enflasyonunda genel enflasyona neden olacağıdır.
- Son olarak talep resesyonu yaklaşımı ise, kullanılmayan kapasiteden dolayı artan birim maliyetlerinin meydana getirdiği sonuçlara dayandırılır. Daha açık bir ifadeyle, oligopol rekabet piyasasının hakim olduğu sektörlerde fiyat hareketleri talep resesyonlarına sebep olabilir. Bu durum da ekonomide talep resesyonlarından kaynaklanan oligopolist karaktere sahip sonuçlar doğurabilir.

1.1.2. Aktüel Stagflasyon Oluşumu

Aktüel stagflasyon oluşumu üç sınıfa ayrılabilir:

- Bunlardan ilki, kapalı stagflasyon oluşumudur. Bu oluşum işsizlik ve enflasyon nedenlerinin bir araya gelmesi sonucu oluşan bir aktüel stagflasyon türüdür. Daha açıklayıcı bir ifadeyle, ekonomide hüküm süren enflasyonun nedenleri ile aynı zamanda ekonomideki işsizliğin nedenleri aynıdır. Örneğin; kapasite kullanım oranı düştüğü zaman, işçiler bulundukları işten çıkarılacağından dolayı işsizlik; aynı zamanda, üretilen mal miktarı da düşeceği için enflasyon meydana gelebilir.
- İkincisi kurumsal stagflasyon oluşumu, ekonomiyi yönlendiren kurumların izledikleri ekonomi politikaları sonunda meydana gelir. Bir ülkede bozulan ekonomik dengeyi yeniden sağlamak için ekonominin karar organları bir takım ekonomik, sosyo-ekonomik ve politik tedbirler alır. Bazen alınan bu tedbirler beklenen sonuçları vermezler. Hatta bazen alınan bu düzenleyici tedbirler ekonomiyi başlangıç noktasından daha kötüye götürebilir. Örneğin; 1973 ABD’de meydana gelen stagflasyon krizi gibi.
- Son yaklaşım, sebep sonuç ilişkisiyle stagflasyon oluşumu; ülkelerin ekonomilerindeki gelişme çeşitli nedenlerden dolayı sekteye uğrayabilir. Hatta durgunluk dönemine de girilebilir. Bu dönem uzun sürerse enflasyon ve işsizliği beraberinde getirir. Enflasyon ve işsizliği önlemek için alınan tedbirler ya yetersizdir ya da enflasyon ve işsizliği önlemekte anlamsızdırlar.

Sebepler sonucu stagflasyon oluşumunda sosyal olaylar ekonomik olayların ve ekonomik olaylar da sosyal olayların nedenidir.

1.2. Stagflasyonun Ortaya Çıkışı

1929 bunalımı J.Maynard Keynes'in önerdiği politikalar sayesinde atlatılmıştır. Sonuçta devletin ekonomiye müdahalesi artmıştır. 1940'larda meydana gelen İkinci dünya savaşının yarattığı çöküntü Keynesyen politikalarla atlatılmıştır. Bu dönemde devlet tarafından yaratılan ek talep, toplam efektif talepte eksiklikten dolayı enflasyonist bir baskı oluşturmadan istihdamın artırılmasını sağlamıştır (Akkaya, 1991: 226).

Gelişmiş ülkelerde 1930'lardan 1960'lara kadar devlet ekonomiyi eksik istihdamdan tam istihdama çıkarmaya çalışmıştır. Keynes'in talep yaratıcı politikaları uluslararası düzeyde de uygulanmıştır. Buna göre, her ülkenin ithalatı kendi gelir düzeyine bağlıydı. Bunun sonucu olarak IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar Keynesyen politikaları izlemiş ve gelişmemiş ülkelere ucuz krediler sağlamıştır. Böylece gelişmiş ülkelere ithalat canlı tutulmuştur. İhracatın hızla artışı, ithalatın artmasına da yol açmıştır. Sonuçta dünya ticaret hacmi genişlemiştir. Dünya ticaretinin genişlemesinde GATT anlaşmasının önemli bir yeri vardır. Çünkü GATT anlaşması korumacılığın azalmasına neden olmuştur (Akkaya, 1991: 226-227). 1960'ların ortalarından itibaren başta ABD olmak üzere gelişmiş kapitalist ülkelerin çoğunun 2. Dünya savaşından itibaren girmiş oldukları gelişme sürecinin sonuna geldiklerini gösteren veriler mevcuttur. Bu dönemde büyüme oranları düşmüş ve işsizlik oranları yükselişe geçmiştir (Ersoy, 2009: 2).

II. Dünya savaşından itibaren 1960'lara kadar Bretton Woods sisteminin etkisiyle gelişmiş ülkeler büyüme ve refah artışı sağlamıştır. Ancak 1960'ların sonunda bu durum sona ermiştir. Gelişmiş ülkelerde sermaye/emek oranındaki artış verimliliğin artmasına neden olmuş ve buna bağlı olarak işçilerin pazarlık güçlerindeki artış ekonomideki kâr oranının gerilemesine yol açmıştır. Kâr oranlarının düşmesi, büyüme oranlarının gerilemesine ve başta yatırım malları olmak üzere sanayi ürünlerine olan talebin azalmasına yol açmıştır. Vietnam savaşı nedeniyle Amerikan doları emisyonu artmıştır. Ancak sabit kur sistemi nedeniyle diğer paralar, doların değer düşüşüne uyum sağlamakta gecikmiş ve dolar fazlalığı bu doların altına dönüştürülebilirliğini imkansız kılmıştır.

1971’de Bretton Woods sistemi sona ermiştir. Döviz piyasasında spekülatif hareketler, gelişmiş ülkelerde fiyatların artmasına sebep olmuştur. Ayrıca işsizlik de artmıştır. Gelişmiş ülkelerde tarım ve madencilik sektörüne eksik yatırım, tarım ürünleri ve hammadde fiyatlarını yükseltmiştir (Akkaya, 1991: 227-228).

Stagflasyonun doğduğu 1968-1971 yılları arasında ücretlerde yükselme olduğu görülmüştür. 1967-68’de ABD’de saat başına ücretlerin yıllık artışı %6.3 iken, Batı Avrupa ve Japonya’da ücretlerdeki artış 1970 yılında %12 dolaylarında olmuştur. Ek olarak 1968 yılından bu yana ücretlerdeki artışı karlardaki artış izlemiştir. Fakat, ücretlerdeki artış verimlilik artışını ve karlardaki büyümeyi aşmaya başlamış, ilerleyen dönemlerde ise azalmaya başlamıştır. Hatta işsizliğe rağmen ücret artışları devam etmiştir (Unay, 2001: 34).

Ücret artışlarının yanında sınai ürün fiyatları yükselmiş ve bunları hammadde fiyatlarında artış izlemiştir. Dünyada, sınai durgunluk yaratan nedenlerden biri 1973’de petrol fiyatlarındaki büyük artışlardır. Ücretler, fiyatları gecikme ile izlediği için durgunluk ve verimlilikteki istikrara karşın, ücretler artmaya devam etmiştir. Konjonktürün yükselme devresinde fiyatlarla üretim arasında bir paralellik vardır; duraklama evresinde ise bu ilişki bozulmuştur (Unay, 2001: 35).

Amerika’nın tükettiği petrolü karşılayabilecek kadar petrol ürettiği 1973 yılına kadar ekonomik büyüme ve enflasyon arasında belirgin bir etkileşim mevcut olmuştur. İstikrarlı bir büyüme döneminin sonrasında enflasyon yükselmiş, bunun sonrasında devlet faiz oranlarını artırmış, nakit miktarını kısmıştır. Bu durum büyümeyi yavaşlatmış ve enflasyonu düşürmüştür. Daha sonra hükümet yeniden faiz oranlarını düşürmüş ve büyümeyi tetiklemiştir. 1970’lerde bu senaryo “Hubbert Kanunu” nedeniyle değişmiştir. Bu kanun, 1950’lerde yer bilimci M. King Hubbert tarafından ortaya atılmıştır. Buna göre, bir arazide petrolün yarısını çıkardıktan sonra üretimin azalmaya başlayacağını gözlemlemiştir. Bu kuralı Amerika’ya uygulayan Hubbert 1970’lerin başında Amerika’nın üretim kapasitesinin en üst noktaya ulaşacağı sonucuna varmıştır. Sonuç olarak, 1970 yılında Amerikan petrol üretimi günde 9 milyon varille tarihin en yüksek rakamına ulaşmış ve bu tarihten sonra yavaş yavaş düşme eğilimine girmiştir. Ayrıca 1970’ler ilk kez Amerika’nın üretiminden daha fazla miktarda petrol tüketimine başladığı döneme denk

gelmiştir. O zamandan beri Amerika'nın dış kaynaklı petrol kullanımı sürekli artmıştır. 1973 yılında OPEC ülkelerinin petrol ihracatına bir takım kısıtlamalar getirmesiyle birlikte Amerika'nın yeni bir zaafı ortaya çıkmış oldu (Lebb ve Strathy, 2007: 29-30).

OPEC 1973 sonrasında petrol fiyatlarını 3 kat artırmış ve bu durum petrol ithalatçısı ülkelerin sanayi ürünleri talebini kısıtlamıştır. Sonuçta gelişmiş ülkelerin satın alma güçleri OPEC ülkelerine kaymıştır. Bu ülkeler ellerine geçen bu fazlalıkları ithalat için kullanmamışlardır. Uluslararası bankalara yatırarak değerlendirmişlerdir. Sonuç olarak, gelişmiş ülkelerde fiyatlar hızla yükselmiş, talep yokluğundan da üretim artışları duraklamış ve bu nedenle işsizlik artmış ve yeni bir konjonktür durumu ortaya çıkmıştır. Enflasyon ile durgunluğun bir arada görüldüğü yeni konjonktürün adı stagflasyondur (Akkaya, 1991: 228).

Kısaca OPEC ülkelerinden bahsedilirse; OPEC 16 Eylül 1960'ta başlıca beş petrol üreticisi olan Kuveyt, İran, Venezüella, Suudi Arabistan ve Irak tarafından kurulmuştur. OPEC, petrol şirketlerinin gelirleri çok artmasına rağmen bu durumdan sadece petrol şirketlerinin yarar sağladığını ev sahibi ülkelerin bu durumdan bir kazanç sağlamadıklarını belirtmiştir. OPEC en son kendi petrollerinin fiyatını petrol şirketlerinin herhangi bir katılımı olmadan kendi başına belirleme yoluna gitmiştir ve petrol fiyatlarını %70 oranında artırmışlardır (Demir, 2008: 232-236).

OPEC'in petrol fiyatını artırmadaki bir başka neden de Amerika'nın Arap-İsrail Savaşında İsrail'i desteklemesini protesto etmektir. Bu yükseliş Amerikan ekonomisini altüst etmiştir. Bunun sonucunda Amerika, büyümenin durduğu ve enflasyonun artmaya devam ettiği stagflasyonla karşı karşıya kalmıştır. Bu durum hükümeti zor durumda bırakmıştır. Ya enflasyonla mücadele etmek için faiz oranlarını artıracaktı ya da büyümeyi tekrar başlatmak için faiz oranını düşürecekti. Sonuç olarak bu politikaların ikisi de uygulanamazdı. Sonunda, Ortadoğu'daki politik dalgalanmalar yatıştı ve kısmen OPEC üyesi olmayan ülkelerde artan petrol üretimiyle petrol fiyatları düşmüştür (Lebb ve Strathy, 2007: 30).

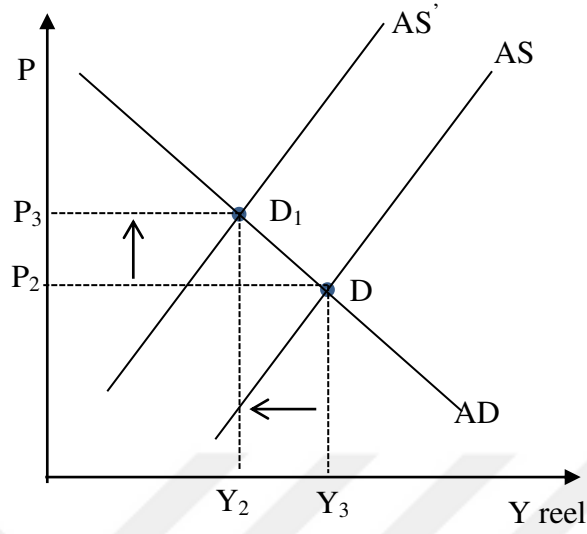
Üretimle ayakta kalan kapitalist sistemde kapitalistlerle kapitalistler arasında, kapitalistlerle emekçiler arasında, en son emekçiler ile emekçiler arasında sürekli bir

mücadelenin olması kaçınılmaz olarak krizleri de yaratmaktadır. Bir toplumun ihtiyaç duyduğu metalleri yeterli miktarda üretilmesi için üretici güçleri farklı oranlarda farklı metallerin üretimine koşulmasına üretim süreci olarak nitelendirilir. Burada kârın kaynağı olarak artık değer üretimi vardır. Yani bu artık değer kapitalist sermaye birikiminin de temel kaynağıdır. Bu üretim sürecinde üretilen her birim metanın değerinin içinde, değişmeyen sermayenin değişen sermayeye göre giderek artması, sermayenin organik bileşiminin sürekli olarak yükselmesidir. Bu durum kâr oranlarının düşmesine neden olur. Kapitalist ülkelerin büyük bir bölümünde 1960'larda ve 1970'lerde belirgin yavaşlamalar görülmüştür. Bu kapitalist ülkelerde 1970'lerde ortaya çıkan stagflasyonun da nedeni, uzun dönemde düşen kâr oranlarıdır (Ersoy, 2009: 4).

Diğer taraftan, 1970-72 yılları arasında Vietnam savaşı nedeniyle Amerikan dolarının miktarında nominal olarak önemli bir artış meydana gelmiştir. Amerika'nın parasal büyümesi önemli ekonomilerin tümünü büyük uluslar arası rezervler oluşturmaya neden olan dolara karşı spekülasyon hareketlerine yönlendirmiştir. 1973 ve 1974'te meydana gelen enflasyonla çoğu ülke para stokunu azaltmaya başlamıştır. 1973-74 ve 1979-80'de petrol fiyatlarındaki artışın sonucu olarak satın alma gücünün önemli miktarı OPEC ülkelerine kaymıştır. OPEC ülkelerinin bu satın alma güçlerini ithalat için kullanmamaları, dünyanın marjinal tasarruf eğilimini yükseltmiştir. Sonuçta gelişmekte olan ülkelerin sanayi mallarına olan talep düşmüştür.

Yapısal işsizliğin olduğu bir ekonomide, bu işsizliği azaltmak için toplam talebi artırıcı politikaların izlenmesi stagflasyonu ortaya çıkarabilir. İşçiler açısından bölgesel, sektörel ve mesleki hareketliliğin yeterli olmasının yanı sıra, talebin yapısındaki ani değişiklikler ya da yeni gelişmiş teknolojilerin uygulanmaya başlaması yapısal işsizliğe neden olur (Akkaya, 1991: 229-230).

Şekil 1: Stagflasyon

Kaynak: Unay, 2011: 35

Ekonomi tam istihdamın altında olduğu için, herhangi bir nedenle talep azalması meydana gelebilir. Bunun sonucu olarak üretim düşer ve fiyatların yükselişi ortaya çıkabilir. Bu gelişmenin nedeni parça başına maliyetlerin yükselmesidir. Üretimin azalması içsel tasarrufların azalmasına neden olacak ve birim maliyetler yükselecektir. Bu durumu Toplam Talep (AD) Toplam Arz (AS) modeli çerçevesinde açıklanabilir. Şekil 1’de görüldüğü üzere, parça başına maliyetlerin yükselmesi, AS’yi sola kaydırır (AS’) ve bu gelişme ile denge noktası D’den D₁’e kayar. Dolayısıyla milli gelir Y₃’ten Y₂’ye düşerken, fiyatlar genel düzeyi de P₂’den P₃’e yükselmiştir (Unay, 2011: 35-36).

Maliyetlerin yükselme sebeplerinden biri de, şüphesiz piyasalarda rekabetin azalması sonucu piyasaların az sayıda dev firmaların egemenliğindeyken; bu firmaların, gelirlerin büyük bir bölümünü ele geçirmek için izlediği bir fiyatlama politikasıdır. Diğer yandan sendikaların gücü işsizlik artarken bile ücretleri artırmayı başarmalarını sağlıyorsa, firmaların bu maliyet artışlarını da fiyatlara yansıtmaları ücret-fiyat ilişkisi aracılığıyla fiyatları artırırken, geçerli reel ücret düzeyinde yeni işgücünün istihdamını engelleyecektir (Akkaya, 1991: 233).

1.3. Stagflasyon Yıllarında Seçilmiş Ülkelerin Bazı Makroekonomik Göstergeler Açısından Görünümü

Enflasyon; belirli bir dönemde toplam talebin toplam arzı aşması sebebiyle fiyatlar genel düzeyinde görülen sürekli artışlardır (Berber, 2014: 51).

1968' den sonra ücretler ve hammadde fiyatları hızla yükselirken, diğer taraftan petrol fiyatları üç kat yükselmiştir. 1973 yılından itibaren iki yıl içinde tüm OECD ülkelerinde enflasyon oranı %26'ya çıkmıştır. Yine enflasyon oranı İngiltere'de %44'e çıkarken, Japonya'da %38'e çıkmıştır. Bu enflasyonist gelişmeye karşılık, 1974 yılında sınai üretim durgunlaşmıştır. İşsizlik yükselmeye başlamıştır (Unay, 2001: 28-34).

Tablo 1: Üretim ve Fiyat Artışı (%): 1918-1970 ABD ve İngiltere

Ülke	1918-1968 ortalaması	1968	1969		1970	
			İlk Yarı	Son Yarı	İlk Yarı	Son Yarı
ABD'de üretim artışı	4.7	4.9	2.6	1.7	-1.6	-0.1
ABD'de fiyat artışı	1.8	4	4.7	5.3	5.4	4.9
İngiltere'de üretim artışı	3.3	3.5	-0.5	3.6	0.3	3.5
İngiltere'de fiyat artışı	3.8	3.8	5.5	4.9	7.8	9

Kaynak: Unay, 2001: 34

Tablo 1'de 1969 yılından itibaren ABD'de önceki yıllara nazaran üretim artışı düşmüş, fiyat artışı ise 1968'den itibaren artmıştır. İngiltere'de 1969 yılında önceki yıllara nazaran üretim artışı düşmüştür.

Stagflasyon öncesi yıllarda, öncelikle ABD'nin enflasyon göstergesine bakıldığında 1961-1965 yılları arasında çok fazla değişmediği görülmektedir. Ancak, 1966'da ABD'de enflasyon oranı %3'e yükselmiştir. Bu yıllar ABD'nin Vietnam ile savaş yaptığı yıllardır.

Vietnam'ın ikiye bölünmesinden sonra Kuzey Vietnam'da Çin'in desteğinde komünist bir yönetim kurulmuş, Güney Vietnam'da ise ABD'nin ve İngiltere'nin desteğinde bir hükümet kurulmuştur. Anlaşma gereğince, 1956 yılında uluslararası bir

komisyon gözetiminde yapılacak seçimler sonucunda birleşik bir hükümet kurulması kararlaştırılmıştır. Güney Vietnam, ABD'nin desteğine dayanarak seçimlere karşı çıkmaya başlamıştır. Güney Vietnam'ın devlet başkanı 1963'de askeri darbeye öldürülmüştür. Bu darbeyi ABD'nin yaptığı kanıtlanmıştır. Bu arada, ABD başkanı da 1963'te öldürülmüştür. Yeni başkan, 1964 yılında Kuzey Vietnam devriye botlarının Tonkin körfezinde seyreden ABD destroyeri Maddox'a ateş açtığı iddiasıyla ABD Deniz Kuvvetleri uçaklarına Kuzey Vietnam'ı bombalama emri vermiştir (Şimşek, 2008: 312-313).

ABD, Vietnam savaşı yıllarında bir miktar para arzını arttırmış, ancak bu durum enflasyonu yükseltince 1966'da para arzındaki artış, önceki yıllara nazaran düşürülmüştür. 1965'te para arzında artış %8.6'iken 1966'da bu oran %4.7 'ye düşürülmüştür.

Tablo 2: ABD'nin Bazı Makroekonomik Değişkenleri (1961-1976)

	Enflasyon, tüketici fiyatları (yıllık %)	GSYH (milyon) (cari US\$)	GSYH'da yüzde artış	Mal ve hizmetlerin ithalatı (GSYH'nın %)	Para ve Yarı Para büyüme (yıllık %)
1961	1.1	563.300		4.0	8.2
1962	1.1	605.100	0.07420557	4.1	8.9
1963	1.2	638.600	0.05536275	4.1	9.3
1964	1.3	685.800	0.07391168	4.1	9.0
1965	1.7	743.700	0.08442695	4.2	8.6
1966	3.0	815.000	0.09587199	4.6	4.7
1967	2.8	861.700	0.05730061	4.6	10.3
1968	4.2	942.500	0.09376813	4.9	8.8
1969	5.4	1.019.900	0.08212202	5.0	1.0
1970	5.9	1.075.900	0.05490734	5.2	11.2
1971	4.3	1.167.800	0.08541686	5.3	14.0
1972	3.3	1.282.400	0.09813324	5.8	13.6
1973	6.2	1.428.500	0.11392701	6.4	10.2
1974	11	1.548.800	0.08421421	8.2	7.9
1975	9.1	1.688.900	0.09045713	7.3	10.2
1976	5.7	1.877.600	0.11172953	8.0	10.2

Kaynak: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview>

1968-1972 yılları arasında enflasyon oranı %5.9'u geçmemiştir. Ancak, petrol fiyatlarının arttığı 1973 yılında enflasyon oranı da artmış 1974'te %11 ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

1961-1976 yılları arasında GSYH sürekli artmıştır. Stagflasyon yıllarında ithal edilen mal ve hizmetlerin fiyatlarının artması nedeniyle GSYH'nın önceki yıllara nazaran daha yüksek oranda bir yüzdesi mal ve hizmetlerin ithaline ayrılmaktadır.

Tablo 3: İngiltere'nin Bazı Makroekonomik Değişkenleri (1961-1976)

	Enflasyon, GSYH Deflatör (yıllık %)	GSYH'da Büyüme (yıllık %)	Mal ve hizmetlerin ithalatı (GSYH'nın %)
1961	3.37	2.6	20.2
1962	3.71	1.3	19.6
1963	1.97	4.0	19.7
1964	4.05	5.0	20.4
1965	4.79	2.8	19.4
1966	4.31	2.0	18.9
1967	2.88	2.3	19.5
1968	4.20	4.0	21.5
1969	5.45	2.1	21.1
1970	12.96	2.7	20.5
1971	8.00	3.5	20.0
1972	7.28	4.2	20.2
1973	8.40	6.5	24.2
1974	15.10	-2.5	30.9
1975	25.86	-1.5	26.4
1976	14.98	3.0	28.4

Kaynak: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview>

1961-1976 yılları arasına GSYH deflatörü dikkate alınarak hesaplanan enflasyonları incelendiğinde 1970 yılına kadar çok fazla bir değişim gözlenmemektedir. 1970 yılında ise bir önceki yıla göre, iki kattan fazla yükselmiştir. Petrol fiyatlarının arttığı yıllara gelindiğinde, enflasyonunda da artış gözlenmektedir.

1961-1973 yılları arasında İngiltere'nin pozitif büyüdüğü görülmektedir. Ancak stagflasyon olgusunun ortaya çıktığı yıllarda durgunluk meydana gelmiştir.

1961-1973 yılları arasında, ithal edilen mal ve hizmetlerin fiyatlarının artması sebebiyle, stagflasyon yıllarında GSYH'nın önceki yıllara nazaran daha yüksek oranda bir yüzdesi mal ve hizmetlerin ithaline ayrılmaktadır.

Tablo 4: Fransa'nın Bazı Makroekonomik Değişkenleri (1961-1976)

	Enflasyon, tüketici fiyatları (yıllık %)	GSYH Büyüme (yıllık %)	Mal ve hizmetlerin ithalatı (GSYH'nın %)
1961	2.4	5.5	12.3
1962	5.2	6.7	12.1
1963	4.9	5.3	12.5
1964	3.2	6.5	13.0
1965	2.7	4.8	12.6
1966	2.6	5.2	13.2
1967	2.8	4.7	13.1
1968	4.6	4.3	13.5
1969	6.0	7.0	14.8
1970	5.8	5.7	15.3
1971	5.4	5.3	15.4
1972	6.1	4.5	15.7
1973	7.4	6.3	16.8
1974	13.6	4.3	21.6
1975	11.7	-1.0	17.7
1976	9.6	4.3	20.2

Kaynak: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview>

1961-1973 yılları arasında Fransa'da enflasyon oranı son yıl hariç %7'yi geçmezken, 1974 yılında %13.6 ile en yüksek halini almıştır. Büyüme oranı 1961-1975 döneminde pozitif, 1975 yılında ise negatif olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 5: Almanya'nın Bazı Makroekonomik Değişkenleri (1961-1976)

	Enflasyon, GSYH Deflatörü (yıllık %)	GSYH Büyüme (Yıllık %)	Mal ve Hizmetlerin İthalatı (GSYH'nın %)
1970	...	...	16.6
1971	7.62	3.1	16.3
1972	4.53	4.3	16.2
1973	6.29	4.8	16.4
1974	7.27	0.9	18.8
1975	5.66	-0.9	18.9
1976	3.30	4.9	20.4

Kaynak: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview>

Almanya'da 1974 yılında çok küçük bir büyüme gerçekleşmiş, ancak 1975 yılında durgunluk meydana gelmiştir. Mal ve hizmet ithalatında ise çok fazla bir değişiklik görülmemektedir.

Tablo 6: Japonya'nın Bazı Makroekonomik Değişkenleri (1961-1976)

	Enflasyon, tüketici fiyatları (yıllık %)	GSYH Büyüme (yıllık %)	Mal ve hizmetlerin ithalatı (GSYH'nın %)
1961	5.4	12.0	10.9
1962	6.8	8.9	9.3
1963	7.7	8.5	9.9
1964	3.8	11.7	9.7
1965	6.6	5.8	9.1
1966	5.1	10.6	9.0
1967	4.0	11.1	9.4
1968	5.4	12.9	9.0
1969	5.2	12.5	9.0
1970	7.7	-1.0	9.4
1971	6.4	4.7	8.9
1972	4.8	8.4	8.2
1973	11.6	8.0	9.9
1974	23.2	-1.2	14.1
1975	11.8	3.1	12.6
1976	9.4	4.0	12.6

Kaynak: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview>

Tablo 6’da görüldüğü gibi, Japonya da enflasyon 1961-1972 yılları arasında tek haneliyken, 1973-1975 yılları arasında çift haneli değere yükselmiştir. Yine Japonya’da 1970 ve 1974 yıllarında durgunluk görülmektedir.

1.4. OPEC Üyesi Ülkelerin Bazı Makroekonomik Göstergeler Açısından Durumu

1970-1975 yılları arasında OPEC üyesi ülkelerin GSYH’larına bakıldığında 1970-1973 arasında belirgin bir artış mevcut değilken, 1974 yılında neredeyse iki kat arttığı gözlenmektedir. Yüksek petrol fiyatlarının GSYH’daki bu artışlara neden olduğu söylenebilir.

Tablo 7: OPEC Ülkelerinin 1970-1975 Yılları Arasında GSYH (Bin \$)

	Irak	İran	Kuveyt	Suudi Arabistan	Venezüella
1970	3.281.713	10.588.052	2.873.638	5.014.444	12.993.115
1971	3.865.346	13.203.457	3.880.392	6.797.048	14.471.557
1972	4.113.848	16.346.614	4.450.537	9.230.601	15.922.867
1973	5.134.367	25.789.290	5.408.804	14.441.807	19.445.932
1974	11.516.762	44.331.002	13.006.948	44.990.986	29.087.099
1975	13.458.516	48.942.018	12.022.811	46.528.882	31.413.164

Kaynak: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview>

1970-1975 arasında mal ve hizmetlerin ihracatına baktığımız zaman, 1975’e kadar mal ve hizmetlerin ihracatında artış yaşanmıştır. Suudi Arabistan’da ise 1973 yılında en yüksek ihracat yapılmıştır. 1975 yılında Irak hariç, verilen bütün ülkelerde ihracat düşmüştür.

Sonuç olarak stagflasyon yıllarında OPEC ülkeleri petrolün fiyatının artmasıyla çok yüksek gelirler elde etmişlerdir.

Tablo 8: OPEC Ülkelerinin 1970-1975 Yılları Arasında Mal ve Hizmetlerin İhracatı

	Irak (GSYH %)	İran (GSYH %)	Kuveyt (GSYH %)	Suudi Arabistan (GSYH %)	Venezüella (GSYH %)
1970	...	19.2	59.8	54.5	20.9
1971	0.377314	24.1	66.3	57.1	22.4
1972	-0.09976	24.1	68.6	64.5	20.4
1973	0.565869	35.2	71.9	103.2	25.1
1974	1.955346	49.4	85.0	63.5	38.7
1975	0.001831	43.1	80.5	73.7	28.8

Kaynak: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview>

Verilen yıllar arasında OPEC ülkelerinin mal ve hizmet ithalatına baktığımızda ise 1975'e kadar çok fazla bir artış meydana gelmemiştir. 1975'de İran, Kuveyt ve Suudi Arabistan'da mal ve hizmetlerin ithalatı, bir önceki yıla göre yaklaşık on puan yükselmiş; 1974 yılında Irak'ın ithalatı ise neredeyse üç kat artmıştır. Bu durum bize, stagflasyon yıllarında kazanılan gelirin, mal ve hizmet ithalatında kullanılmadığını göstermektedir.

Tablo 9: OPEC Ülkelerinin 1970-1975 Yılları Arasında Mal ve Hizmetlerin İthalatı

	Irak (Cari ABD\$)	İran (GSYH %)	Kuveyt (GSYH %)	Suudi Arabistan (GSYH %)	Venezüella (GSYH %)
1970	662559507.1	19.7	24.1	23.1	16.9
1971	888826025.5	19.9	18.7	18.9	16.8
1972	883748873.5	20.3	20.7	19.1	17.5
1973	1263453285	19.5	22.2	21.6	16.8
1974	3636302066	22.5	13.8	13.3	16.7
1975	5729766339	33.6	26.0	21.8	21.9

Kaynak: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview>

1.5. Türkiye'de Stagflasyonun Ortaya Çıkışı

Şubat 1923 de İzmir'de Türkiye İktisat Kongresi toplandı. Bu kongrenin amacı, bundan sonra takip edilecek iktisadi kalkınma politikasının temel ilkelerini ve alınması

gerekli önlemleri tespit etmekte. Bu kongreye çiftçi, tüccar, sanayici ve işçi grupları katılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında özel kesimin karlı bulmadığı alanlarda devlet yatırımları devreye girecekti. Takip eden dönemde 17 Nisan 1934 yılında 1934-1938 yılları arasını kapsayan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı kabul edilmiştir. Bu plan büyük ölçüde hedeflerine ulaşmıştır (Şahin, 2012: 32-33).

1940'lı yıllarda İkinci Dünya Savaşı nedeniyle devletin ekonomiye olan müdahalesi artmıştır. 1947 yılında Türkiye İktisadi Kalkınma Planı hazırlandı. Ancak bu plan uygulanamamıştır (Şahin, 2012: 98-99).

1950-1960 yılları Türkiye ekonomisinde enflasyoncu gelişme yıllarıdır. Bu yıllarda tamamen yeni ekonomi politikası yürütülmüştür. Bu dönemin ilk yıllarında liberal fikirler hakim olmuş, özel sektöre kalkınmada öncelik verilmiştir. Yine bu dönemde dış ticaret politikasında serbestleşme görülmüştür. İthalat %75 oranında serbest bırakılmıştır (Başol, 2012,s.83).

1950 yıllarında ortaya çıkan Kore Savaşı nedeniyle özellikle ham maddelere karşı talep artmış ve fiyatlar yükselmiştir. Bu durum üreticinin satın alma gücünü artırmıştır. Ayrıca tarım ürünleri ihracatı, çok karlı olmuştur (Başol, 2012: 83-84).

1954 yılından itibaren toplam arzdaki bu gelişmelerin tersine dönmesine karşılık, devletin toplam talebi desteklemeye devam etmesi talep enflasyonunu ve buna bağlı olarak maliyet artışlarına sebep olmuştur. 1958 İstikrar Önlemleri sonucu KİT ürünlerinin ve ithal edilen malların fiyatlarında artışlara bağlı olarak enflasyon 1959'da %20'yi geçmiştir. Ancak para ve kredi hacminin dondurulmasını öngören istikrar önlemleri yeni bir şok etkisi yaratmış ve enflasyonun 1963 yılına kadar çok düşük düzeyde kalmasını sağlamıştır (Eren, 2012: 149).

1962-1976 arasında aşırı ithal bağımlılığı ve ihracattaki nispeten durgunluğa rağmen düzgün bir büyüme temposunun sürdürülebilmesinin nedeni, ekonomiye önemli miktarda dış kaynak enjekte edilmesidir. 1962-1974 yılları arasında kısa ve uzun dönemli krediler ve dış yardım genellikle 300 ve 500 milyon dolar civarındadır, 1975-1976 yılları arasında ise 1 milyar dolara yaklaşmıştır. Cari işlem dengesini destekleyen bir diğer dış

kaynak, Avrupa'daki Türk işçilerin gönderdiği dövizlerdir. 1965-1969 yılları arasında 100 milyon dolar civarında gerçekleşen işçi dövizleri, 1970'den itibaren hızla artarak 1 milyar doları aşmış ve dış ticaret açığının kapatılmasında en önemli kalem olmuştur. Bu kaynaklarla kapatılan dış ticaret açığının milli hasılaya oranı 1970'li yıllarda hızla artmış ve 1974-1976 yıllarında da %8'i geçmiştir (Boratav, 2012: 122).

1973-1977 yılları arasında Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Kalkınma Planı'nda sosyal dengenin kurulması amacıyla yeni bir ekonomik yaklaşım ve kalkınma stratejisi kabul edilmiştir. Karma ekonomi sistemi çerçevesinde, sosyal reformlar ve sosyal adalet amacıyla devletin ekonomiye müdahaleleri ve denetimine yeniden ağırlık verilmiştir (Başol, 2012: 108).

1970'li yıllarında petrol fiyatlarında ani artışla ABD ve Avrupa devletlerinde başlayan kriz ile mücadele için Türkiye'de bir takım tedbirler alınmıştır; çok fazla siyasi rekabet ve sürekli seçim atmosferinin mevcut olduğu ham petrolün fiyatının 3 kat arttığı dünyada, Türkiye petrol ve petrol türevlerinin fiyatlarını çok az değiştirdi. Türkiye ticari kredilerle ve özellikle Dövizle Çevrilebilir Mevduatla ithalat hacmi artırılmaya çalışıldı. Fakat 1976'da ihracatın ithalatı karşılama oranı 1/3'e düştü. Yukarıdaki politikaların, dış tıkanıklıklardan kaynaklanan bir bunalım konjonktürüne gidilirken sürdürülmesi imkansızdı. Nitekim 1977 yılında kriz patlak verdi (Boratav, 2012: 129).

1977-1979 yılları arasında Türkiye'de içe dönük, dışa bağımlı, müdahaleci ve ithal ikameci politikalar uygulanmaktaydı. 1977 yılında dış ticaret göstergeleri çok bozulmuştu. İhracat bir önceki yıla göre 200 milyon dolar gerilemiş, ithalat ise %13 artırılmış; ihracatın ithalatı karşılama oranı %30'a düşerken dış ticaret açığı 4 milyar doları geçmiştir. Milli hasılanın %5'e yaklaşan bir oranda büyümesi kısa dönemli, yüksek faizli Dövizle Çevrilebilir Mevduat (DÇM), banker borçları ve ticari kredilerle mümkün kılındı ve yıl sonunda bütün kredi kanallarının tıkanmasıyla sonuçlandı. Sonuç olarak, petrol dahil bütün ithalatın peşin para ile yapılması zorunluluğu doğdu. Dolar kuru 1977 yılının sonunda 17.50 TL'den 19.25 TL'ye çıkarılmış, 1978'in Şubat ayında 25 TL'ye, 1979 Haziran'da ise 47 TL'ye çıkarılmıştır. 1978 ve 1979 yılları dış kaynakların tıkanması nedeniyle ithalatta durgunluk meydana geldi. Bu yıllar, milli hasıladaki büyümenin giderek durduğu; ihracatta ise belli bir artış eğiliminin yaşandığı yıllardır (Boratav, 2012: 139-142).

1980 yılında ilk kez Türkiye’de stagflasyon yaşanmıştır. Bundan sonra, 1990 ve 1994 yıllarında stagflasyon meydana gelmiştir (Unay, 2001: 34).

Tablo 10: Türkiye’de Bazı Makroekonomik Değişkenler (1975-1982)

	GSYH’da Büyüme (yıllık %)	Enflasyon, tüketici fiyatları (yıllık %)
1975	7.2	19.2
1976	10.5	17.4
1977	3.4	27.1
1978	1.5	45.3
1979	-0.6	58.7
1980	-2.4	110.2
1981	4.9	36.6
1982	3.6	30.8

Kaynak: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview>

Verilen yıllar arasında GSYH’da artış en yüksek değerine 10.5 ile 1976 yılında ulaşmıştır. Bunun nedeni, o dönemde sürekli seçim atmosferinin neden olduğu genişletici politikalar olabilir. Bu yüzden hükümet ticari kredilerle ve Dövizle Çevrilebilir Mevduatla yapay bir büyüme gerçekleştirmiştir. Nitekim daha sonra büyüme tersine dönerek -2.4 daralma ile en düşük halini almıştır.

1975-1982 yılları arasında, enflasyon 1980 yılında 110.2 ile en yüksek değerini almıştır. Neoliberal iktisatçılara göre; enflasyon ve ekonomik istikrarsızlık devletin ekonomiye aşırı müdahalesinin ve para arzını arttırmasının, ekonomiden çok fazla kaynak çekmesinin ve etkisiz kullanmasının sonucudur. Bu durumda, enflasyonu önlemek için para arzının kontrol altında tutulması, kurala göre para politikası uygulanması, devletin ekonomiye müdahalelerinin ortadan kaldırılması ve ekonomiden çok fazla kaynak çekmemesi, bütçe açıklarından kaçınması ve ekonomide arz talep dengesinin piyasaların işleyişine bırakılması gerekir (Şahin, 2012: 189-190).

Stagflasyonun diğerk bir göstergesi işsizliktir. Türkiye’de 1950’li yıllarda köyden kente göçün başlaması ile birlikte açık işsizlik olgusu ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemde işsizliğin en büyük nedeni yapısaldir; hızlı nüfus artışı ve yeterli istihdam alanlarının açılammamasıdır. 1975’ten sonra artan bunalım işsizlik oranının yükselmesine neden olmuştur. Çünkü bu dönemde sabit sermaye yatırımları yavaşlamış ve eksik kapasite kullanımı ortaya çıkmıştır. Bu dönemin işsizlik oranlarına baktığımızda, 1978’de %12.7, 1979’da %14, 1980’de %15.4 ve en son 1981’de %16.9’a çıkmıştır (Şahin, 2012: 186)

1.6. 24 Ocak 1980 Kararları

1979 yılının sonlarına doğru ekonomik bunalım ağırlaşınca, hükümet ekonomiyi bunalımdan çıkarmak için 24 Ocak kararlarını yayınlamıştır (Şahin, 2012: 192-195):

1. Enflasyonu kontrol altına almak için, kamu kesiminde üretilen malların fiyatlarına yüksek oranda zam yapılmış ve para arzı kontrol altına alınmış. Temin edilen dış kredilerle ham madde ve ara malları ithalatının önü açılmış; kıt olan tüketim mallarının ithalatı ile piyasalarda mal yokluğuna son verilmiştir.
2. Devletin ekonomideki rolü ve piyasaya doğrudan müdahalesi kısmen azaltılmıştır.
3. Dış ticaret serbestleştirildi ve yabancı sermaye yatırımları teşvik edilmiş, döviz piyasası üzerindeki kontroller ve yasaklar giderek azaltılmıştır.
4. İthalattan alınan damga resmi ve teminatlar büyük ölçüde aşağı çekilmiş, kotaya tabi mal sayısı azaltılmıştır.

İhracatta devlet denetimi önemli ölçüde kalkmış ve geniş teşvik sistemi getirilmiştir. TL, kısa aralıklı kur ayarlamaları ile, sadece nominal değil, reel olarak da devalüe edilmiş, böylece ihracat ve sermaye girişi teşvik edilmek istenmiştir.

5. Yabancı sermaye doğrudan yatırımların prosedürlerini azaltmak amacıyla sermaye ile ilgili tüm görev ve yetkiler Devlet Planlama Teşkilatı’na (DPT) bağlı Yabancı Sermaye Dairesine devredildi. Yabancı sermaye yatırımlarına önemli teşvikler getirildi.

6. Faiz hadlerinin serbest piyasada oluşmasına ve negatif faiz uygulamasına son verilmiştir. Mevduat faiz hadlerinin denetimi ve uygulanacak tavan faiz hadleri konusunda TCMB'ye yetki verilmiştir.
7. Sendikal faaliyetler yasaklanmış ve işçi ücretleri ile memur maaşları sürekli bir biçimde fiyat artış oranlarından daha düşük oranlarda yükseltilerek reel olarak düşürülmüştür.

24 Ocak 1980 kararları, Türkiye'de özellikle tarım alanında üretimi ve ihracatı geliştirmekte yetersiz kalmıştır. Enflasyon sürekli yükseliş göstermiş, ulusal ve uluslararası düzeyde TL değer kaybetmiştir (Öztürk ve diğerleri, 2008: 30).

İKİNCİ BÖLÜM

2. İKTİSAT OKULLARINA GÖRE İKTİSADİ DALGALANMALARIN NEDENLERİ

Klasik iktisat okuluna göre iktisadi dalgalanmaların sebebi, piyasa dışı şoklardır. Monetaristlere göre dışsal şok, para arzıdır; Yeni Klasik Okul için beklenmeyen para arzı artışı ve en son Reel Konjonktür Teorisi için teknolojik şoklardır.

Keynesyen, Post Keynesyen ve Yeni Keynesyen iktisat okullarına iktisadi dalgalanmaların sebebi içsel bir yapıya sahiptir. İktisadi dalgalanmanın sebebinin içsel olması piyasa ekonomisinin başarısızlığına ve bu başarısızlığın giderilmesi için devlet müdahalesine uygun zemin hazırlar (Ekinci, 2006: 8).

2.1. Klasik İktisat Okulu

Adam Smith'in 1776 yılında yayınladığı Ulusların Zenginliği adlı eser ile klasik okul başlamış oldu. Klasik İktisat Okuluna göre, ekonomide devlet minimum seviyede etkin olmalıdır. Devlet faaliyetleri mülkiyet haklarının korunması, milli savunma ve kamu eğitimi alanlarında olmalıdır. Yine Klasik İktisatçılara göre insan doğasının temelinde kişisel çıkar vardır ve bu çıkarlar arasında doğal bir uyum mevcuttur. Analizlerinde uzun dönem kullanmışlardır. Klasikler paranın sadece alışverişleri kolaylaştıran bir araçtan ibaret olduğunu ileri sürmektedirler. Bu nedenle para yansızdır. Ayrıca bütün iktisadi kaynaklar ve iktisadi faaliyetler önemlidir. Buna ek olarak; klasikler analizlerini, belirgin iktisat teorilerine ve yasalara dayandırarak iktisat bilimine büyük katkı sağlamışlardır (Bocutoğlu, 2012: 50-51). Klasik iktisatta tüm mal ve faktör piyasalarında tam rekabet koşulları geçerli olduğu ve esnek fiyatların piyasaları dengeye getirdiği varsayılmaktadır (Şahin, 2006: 313).

Klasik iktisatta istihdam ve üretim teorisi ile Say yasası, emek ve mal piyasalarının dengesini inceleyerek reel sektörün denge şartlarını ortaya koyarken; paranın miktar teorisi ise modeldeki parasal sektörün denge şartlarını gösterir (Bocutoğlu, 2008: 7).

2.1.1. Klasik İstihdam Teorisi

Klasik iktisatçılara göre; emek arzı, belirli ücret karşılığında sunulmaya hazır çalışma saatleri toplamı demektir. Kişi emeğini sunmaya hazır ise, ücret ve boş zaman arasında tercih yapacaktır. Ücret yüksek ise boş zamanın alternatif maliyeti yüksek olduğu için çalışmayı tercih edecektir. Buradan emek arzının reel ücretin artan bir fonksiyonu olduğu ortaya çıkmaktadır (Şahin, 1997: 173).

Klasik iktisatçılara göre, emek talebi, kar maksimizasyonu amacıyla hareket eden firmalar tarafından yapılır. Kar maksimizasyonu, marjinal gelirin marjinal maliyete eşit olduğu noktada meydana gelir. Firmalar, kar maksimizasyonu noktasına kadar emek talep ederler (Bocutoğlu, 2008: 12-13).

Emek talebi, ücret değişimleri karşısında yeterli bir esnekliğe sahiptir. Ücretleri düşmesi, emek talebini artırır. Ücretlerin yükselmesi ise emek talebini azaltır (Kılıçbay, 1974: 294).

Toplam talep, ücret değişimlerinden etkilenmez. İşçiler az ücret alsalar dahi toplam talebin değişmediği farz edilmiştir. Bunun sonucu olarak, firmaların marjinal gelir eğrilerinin ücret gelirinden bağımsız olduğu kabul edilmiştir (Kılıçbay, 1974: 294).

2.1.2. Klasik Üretim Teorisi

Klasik okula göre, kısa dönemde miktarı değiştirilebilen tek üretim faktörü emek olduğu için, bu dönemde üretimi belirleyen faktör emektir. Uzun dönemde, bütün üretim faktörlerinin miktarı değişebileceğinden, emek miktarının yanında sermaye girdisinin miktarı ile teknoloji seviyesi de üretimi belirler (Bocutoğlu, 2008: 12).

2.1.3. Say Yasası

Jean Baptiste Say'a göre; malların para ile değil mallarla satın alındığı ve paranın sadece mübadeleyi kolaylaştıran bir araç olduğu ekonomide, bir ürünün sadece ortaya çıkışı bile, hemen o anda başka ürünler için satın alma olanağı yaratmakta ve mübadele işlemi tamamlandığında ürünlerin ürünlerle satın alındığı görülmektedir (Aydın, 2013: 2).

Say, üretim artışının aynı zamanda doğrudan tüketim artışına yol açacağını belirtmiştir. Satın aldığımız mal ve hizmetlerin değeri, ürettiğimiz mal ve hizmetlerin değerine eşit olduğu için; ne kadar fazla üretirsek, o kadar fazla satın alırız. Bazı ürünlerin satılmaması, bu ürünlerin aşırı üretildiği anlamına gelmez. Bu ürünlerin satılmamasının nedeni, başka ürünlerin yetersiz üretilmesidir (Aydın, 2013: 5).

2.1.4. Paranın Miktar Teorisi

Klasik okula göre, para miktarı ile fiyatlar genel seviyesi ve paranın değeri arasında sıkı bir ilişki mevcuttur. Miktar teorisi kısaca, para miktarı ile paranın değeri arasındaki ters yönlü ilişkiyi açıklar. Daha açık bir ifadeyle; para miktarında bir artış halinde paranın değeri düşer, aksine para miktarındaki düşme halinde paranın değeri yükselir (Şahin, 1997: 273).

2.2. Klasik İktisat Okuluna Göre İktisadi Dalgalanmalar

Klasik okula göre; serbest piyasa ekonomisi, görünmez bir el gibi işleyerek ekonominin en iyi koşullarda çalışmasını sağlar. Böyle bir ekonomi daima tam istihdam noktasında dengededir. Ancak kısa süreli dengeden sapmalar meydana gelebilir, bunun nedeni dışsal şoklardır (Ekinci, 2006: 24).

Klasik iktisadın hakim olduğu yıllarda, önde gelen iktisatçıların çoğu uzun dönem denge sorunlarıyla ilgilenmişlerdir. Bu yüzden kısa dönemli iktisadi dalgalanmalar sorunu göz ardı edilmiştir. Ekonomik faaliyetlerdeki durgunluk dönemleri daha çok uzun dönemli büyüme trendindeki kısa dönemli ticari veya finansal krizler olarak görülmekteydi (Ekinci, 2006: 6).

Keynesyen açıdan konjonktür dalgaları hem büyük ölçekli hem de uzun sürelidir ve iktisadi refaha zarar vericidir. Konjonktür devresinin durgunluk dönemlerinde, işçiler ve firmalar karamsar olmaktadır. Ancak yeni klasik ve yeni klasik reel konjonktürün öngördüğünün aksine, işçiler ve firmalar, üretimi ve istihdamı kendi arzuları ile kısmış olamazlar (Bocutoğlu, 2008: 267).

2.3. Klasik İktisadın Sona Ermesi

1929 Büyük Bunalımın ilk etkisi; hisse senedi, bono ve tahvil gibi değerli kağıtların işlem gördüğü piyasalarda değerinin düşmesidir. Ayrıca 1929-1932 döneminde bazı Avrupa ülkelerinde GSYH, imalat sanayi üretimleri ve nominal ihracat oranlarında önemli düşüşler meydana gelmiştir. Bunun sonucu olarak işsizlik, önemli ölçüde büyümüştür. Bu sonuçlar, devlet müdahalesinin ülke ekonomisine egemen olmasına yol açmıştır. Dünya ekonomilerinde böyle bir çöküş sonucunda Klasik düşünceye olan güven sarsılmıştır. ABD 1929 Bunalımından kurtulmak için Keynes'in düşüncelerine başvurmuştur (Duman, 2011: 69-72).

2.4. Keynesyen İktisat Okulu

1936'da istihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi adlı kitabıyla döneminin en büyük iktisatçısı olan John Maynard Keynes, eksik istihdamda da dengenin var olabileceğini gösteren önemli bir iktisatçıdır.

Keynes'in çalışmalarının önemli bir sonucu da, Klasik iktisadın serbest piyasasıyla, Karl Marx'ın sosyalist piyasasının arasında bir eksik rekabet piyasası kurmasıdır. Klasik iktisat devlet müdahalesine tamamen karşıydı; çünkü devlet piyasanın doğal akışını bozuyordu. Sosyalist sistem ise tamamen devlet müdahalesini savunuyordu. Böylece üretilenler eşit olarak bölüşülecekti.

Öncelikle Keynes'in iktisat bilimine getirmiş olduğu yeniliklere kısa bir göz atarsak; Keynes'ten önceki klasik iktisat, iktisadın mikro temellerini ele almaktaydı. Keynes ile birlikte makro analiz yeniden doğdu. Keynes "Genel Teori"sinde; efektif talep, likidite tercihi ve sermayenin marjinal etkinliği üzerinde durmuştur.

Keynes'in diğ er bir yeniliği; işgücünün reel ücrete değil, nominal ücretlere bakarak işgücü arzında bulunmalarıydı. Ayrıca istihdam işgücü tarafından belirlenmekteydi.  ıktı düzeyini belirleyen Keynes'e göre efektif talepti. Efektif talep, aynı zamanda çıktı düzeyini belirlerken işgücü talebini de belirlemekteydi.

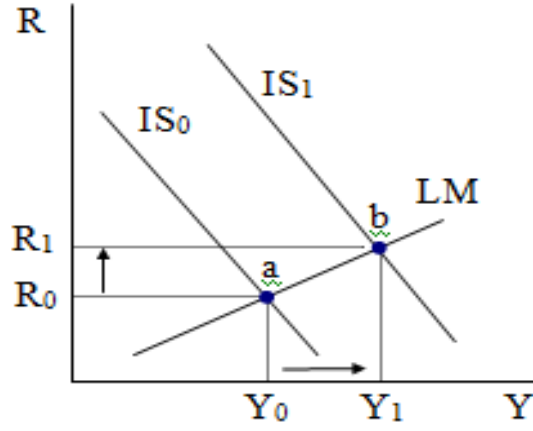
Klasik iktisatta gelecekte bugünkünden farklı bir Őey olmayacaktı, durağan bir bekleyiş vardı. Zaten üretilen malların hepsi satılacaktı. Talep yetersizliği mümkün değildi. Çünkü bir mal ortaya konulduğu anda onu satın alacak g  te yaratılıyordu. Ancak Keynesyen iktisatta gelecek belirsizdi ve sermayenin marjinal etkinliği söz konusuydu.

Klasik teoride ücret ve fiyat esnekliği nedeniyle ekonominin kendiliğinden dengeye geleceği görüşüne karşılık Keynesyen teoride; ücret ve fiyatların katılığı mevcuttu.

Keynes'e göre istihdam çıktı düzeyine, çıktı düzeyi de, yatırım düzeyine bağlıdır. Yatırım sermayenin marjinal etkinliği ve faiz oranına bağlıdır. Yani yatırımı belirleyen yatırımcının uzun dönemde bekleyişleri ve beklenen kazançlarıyla birlikte faiz oranıdır.

Keynes'e göre görünmez el diye bir Őey yoktur. Eğer ekonomide kriz varsa, devlet buna para ve maliye politikalarıyla müdahale etmelidir. Keynesyen iktisatta, para talebinin gelire duyarlılığı düşük ve faize duyarlılığı yüksek olduğu için para piyasasında denge noktalarının birleşimini gösteren LM doğrusunun eğimi düşüktür. Buna karşın yatırımların faize duyarlılığı ile çarpan katsayısının değer düşük olduğu için mal piyasasında denge noktalarının birleşimini gösteren IS doğrusunun eğimi yüksektir. Bu sebepten dolayı maliye politikası para politikasına nazaran daha etkindir.

Şekil 2: Keynesyen İktisatta Maliye Politikası

Kaynak: Bocutoğlu, 2012: 121

Ekonomi başlangıçta R_0 faiz oranı, Y_0 milli gelir düzeyinin bileşimi olan a eksik istihdam noktasında dengededir.

Kamu harcamalarındaki bir artış yoluyla genişletici bir maliye politikası uygulandığında IS_0 doğrusu paralel olarak sağa kayar ve ekonomi R_1 faiz oranı, Y_1 milli gelir seviyesinin olduğu IS_1 doğrusunun üzerinde b noktasında dengededir.

Kamu harcamalarının artması çarpan etkisiyle milli gelir seviyesini Y_0 'dan Y_1 'e yükseltir. Milli gelirin yükselmesiyle birlikte işlem, ihtiyat ve spekülasyon güdüsüyle para talebi artar, para arzı sabitken para talebinin artması faiz oranını R_0 'dan R_1 'e yükseltir (Bocutoğlu, 2012: 121).

Faiz oranının yükselmesi, özel sektörün yatırım harcamalarını azaltır. Buna dışlama etkisi (crowding out) denir. Yatırımlardaki azalma yatırım harcamalarının faize duyarlılığına bağlıdır (Bocutoğlu, 2012: 121).

2.4.1. Efektif Talep

Keynes'e göre; yetersiz talep, üretim hacmini kısıtlar; bunun sonucu olarak üretim faktörleri geliri azalır ve tekrar bir efektif talep düşmesine neden olur. İşsizliğin sebebi de efektif talep yetersizliğidir (Serdaroğlu, 1998: 34).

Eksik istihdamda efektif talebin değişmesi, fiyatlar genel seviyesini değiştirmez, üretim ve istihdam düzeyini değiştirerek ekonominin dengesini sağlar. Keynes efektif talebi belirleyen bileşenleri yatırım harcamaları ve tüketim harcamaları olduğunu açıklamıştır. Ona göre; tüketim ve yatırım malları talepleri farklı değişkenlere bağlıdır. Tüketim malları talebi gelire, yatırım malları talebi karlılığa bağlıdır. Bu nedenledir ki toplam talep, satış hasılatının daima tam istihdam üretimindeki toplam maliyeti veya arz fiyatını karşılayacak düzeyde olmaz (Bocutoğlu, 2008: 59).

Toplam talep bileşeni tam istihdamı sağlayan gerekli efektif talep seviyesinde olmadığında denge eksik istihdam seviyesinde oluşur.

2.4.2. Sermayenin Marjinal Etkinliği

Sermayenin marjinal etkinliği, sermayeden elde edilmesi beklenen gelir ile o sermayeyi üretmenin maliyeti arasındaki ilişkidir. Keynes'in ifadesi ile sermayenin marjinal etkinliği, bir sermaye malından o sermaye malının kullanma süresi içinde elde edilmesi ümit edilen yıllık hasıllar serisinin bugünkü kıymetini, o sermaye malının arz fiyatına eşitleyen iskonto oranıdır (Ertop, 2006: 96).

Keynes'in iktisadi düşüncesinde diğer bir varlıkta tahvillerdir. Bu tahvil faiz oranıyla, sermayenin marjinal etkinliği, yeni sermaye mallarıyla yapılan yatırımların yapılabilirliğini belirler (Bocutoğlu, 2008: 60).

Klasik iktisatta yatırımlar sadece faiz oranlarına bağlıyken Keynes'te faiz oranlarının yanında sermayenin gelecekte beklenen getirisine bağlıdır. Keynes, belirsizliği göz önünde bulundurarak yatırım kararıda hayvani içgüdü adını verdiği davranış eğiliminin de etkili olduğunu belirtmiştir.

2.4.3. Mal Piyasasında Denge ve Say Yasası

Say'ın mahreçler kanununa göre her arz kendi talebini yaratır ve ekonomi tam istihdam seviyesinde dengeye gelir. Sonuçta toplam talep yetersizliği oluşmaz. Say yasasına göre ekonomi tam istihdama kendiliğinden ulaşır. Keynes, Say yasasına karşıdır.

Keynes, ekonomide yatırımlara dönüştürülmeyen tasarruf fazlasının toplam talep yetersizliğine, stokların birikmesine ve gelir seviyesinin düşmesine neden olduğunu belirtmiştir (Bocutoğlu, 2008: 77).

2.4.4. Marjinal Tüketim Eğilimi ve Çarpan

Keynes, tüketim eğilimini reel gelirin istikrarlı bir fonksiyonu olduğunu söylemiştir. Tüketici davranışını etkileyen gelir dağılımı ve gelir dağılımını belirleyen toplumsal kurumlar, yerleşik uygulamalar, psikolojik etkenler gibi faktörler genellikle kısa dönemde değişmez. Dolayısıyla tüketim fonksiyonu büyük ölçüde istikrarlıdır (Kılıçbay, 1974: 346).

Keynes'e göre tüketim gelire bağlıdır. Ancak tüketimdeki artış gelirdeki artıştan daha azdır. Dolayısıyla marjinal tüketim eğilimi 1'den küçüktür. Bu nedenle ekonomide gelir seviyesi artarken, tüketim harcamalarının toplam talepteki payı azalır. Çarpan etkisiyle ortaya çıkan gelir artışı bir süre sonra oluşacak sızıntılarla giderek azalacak ve yok olacaktır. Çarpanın işleyişi nedeniyle gelirde meydana gelecek artışlar belirli bir zaman gecikmesini gerektirmektedir. Keynes çarpanın dinamik yönünü değil statik yönünü ele almıştır (Kılıçbay, 1974: 347).

2.4.5. İstek Dışı İşsizlik

Keynes'e göre serbest piyasa ekonomisi her zaman tam istihdamı sağlamaz. Keynes'e göre klasik teori özel bir durumdur. Genel Teoride de üzerinde durulan nokta, cari ücretlerden çalışmaya razı olduğu halde iş bulamama durumu olarak adlandırılan 'istek dışı işsizlik' durumudur.

1930'lu yıllarda insanlar cari fiyattan çalışmak istediği halde iş bulamıyordu. Klasik teoriye göre bu durum geçiciydi ancak denildiği gibi olmadı ve yaygın bir işsizlik görüldü.

2.4.6. Tasarruf Paradoksu

Tasarruf paradoksunda, gelir sabitken, marjinal tasarruf eğilimindeki bir artış, diğer şartlar sabitken, malların toplam talebini azaltır. Tasarruf paradoksu, tam istihdamı engeller. Sonuç olarak milli gelir sabitken tasarruflardaki artışın milli geliri düşürmesine ‘tasarruf paradoksu’ denir (Bocutoğlu, 2009: 206).

2.4.7. Ücret Oranları ve İşgücü

Klasik işgücü arz fonksiyonuna göre iş gücü reel ücrete bağlı çalışan homojen bir piyasadır.

Keynes, parasal ücreti ve reel ücreti birbirinden ayırmıştır. Keynes, işçilerin marjinal verimliliklerine eşit bir ücreti kabul etmemeleri nedeniyle, kendi arzularıyla işsiz kalmaları düşüncesini reddetmiştir. Çünkü Keynes’e göre işsizlik yetersiz toplam talep nedeniyle ortaya çıkmaktadır.

Neoklasikler’e göre ücretler esnektir; çünkü tam istihdamın sağlanabilmesi için reel ücretlerin düşmesi gerekir. İşsizlik nedeniyle ortaya çıkacak parasal ücretlerdeki azalmalar, reel ücretleri düşürerek ekonominin tam istihdama gelmesini sağlar. Bu durum tam istihdamı garantiler ve istek dışı işsizlik olmaz. Keynes’e göre ise parasal ücretlerin düşürülmesi, tam istihdamı sağlamaz. Keynes’e göre işçiler parasal ücretlerin azalmasına tepki gösterir, ancak fiyat artışına bağlı olan reel ücret azalışına tepki göstermez. Bunun nedeni “para aldanması”dır. Keynes, ücret pazarlığını modeline dahil etmemiştir. Keynes’e göre ücret pazarlığı ile parasal ücretlerin belirlenebilmesine rağmen reel ücretler belirlenmemektedir. Keynes işçilerin düşük ücrete tepki göstereceklerini iddia etmiştir. İşte bu ücret kesintisine karşı direnişte gelecekteki fiyat ve ücretlerin tahminindeki yetersizlik sebep olur (Berber, 2014: 283-284).

Bu nedenle Keynes’e göre ücretler aşağı doğru katıdır. Bu durum hem dengenin hem de eksik istihdamın eş anlı olarak gerçekleşmesini sağlar. Bu denge eksik istihdam dengesidir.

2.4.8. Likidite Tercihi

Bireyler faiz beklentilerine göre varlıklarının tümünü nakit veya tahvil olarak tutmayı tercih etmektedir. Gerçek hayatta ise bireyler değişik yatırım araçlarını kullanır. Tobin, Keynes'in yaklaşımını bu yönden geliştirmiştir. Tobin'e göre değişik varlık çeşitleri arasında seçim yapılırken riskler ve getiriler dikkate alınmalıdır. Böylece optimal portföy oluşturulur. Keynes'in spekülasyon amaçlı para talebi, gelecekteki faiz oranları üzerindeki beklentilerdeki belirsizliğe bağlanmıştır. (Parasız, 1992:368–369)

Para talebi ile para arzı arasındaki ilişki faiz oranını belirler. Keynes'e göre faiz parasal bir olgudur. Gelecekte menkul kıymetlerin fiyatlarında belirsizlik olduğunda ekonomik birimler ellerinde para tutma ihtiyacı duyarlar. Bu nedenle Keynesyen modelde para önemlidir. Belirsizlikteki değişimler planlanan likidite tercihinde değişikliklere neden olur. Keynes'e göre para işlem, ihtiyat ve spekülasyon güdülerıyla talep edilir. Klasik iktisatta ise para sadece işlem güdüsüyle talep edilmektedir (Şahin, 1997: 281-284).

2.4.9. Ürün Fiyatlandırması ve Fiyat Seviyesi

Keynes'e göre, bütün piyasalar fiyat alıcısı olduğu ve homojen ürünler üreten çok sayıda firmanın bulunmadığı var sayılmaktadır. Piyasalarda ölçeğe göre sabit getiri olmadığı açıktır. Firmalar için negatif eğimli talep eğrisi, hem piyasa gelirlerine hem de fiyatlara bağlıdır (Bocutoğlu, 2008: 58).

Piyasa gelirleri de değiştiği için firmalar klasiklerde olduğu gibi tam istihdam seviyesinde de reel çıktıyı sabit kabul etmemektedir.

2.5. Keynesyen İktisat Okuluna Göre İktisadi Dalgalanmalar

Keynes'e göre iktisadi dalgalanmaların temel nedeni tüketim eğilimindeki, likidite tercihindeki ve sermayenin marjinal etkinliğindeki dalgalanmalardır. Sermayenin marjinal etkinliği, sermaye mallarının miktarı, sermaye malları üretiminin cari değeri ve sermaye mallarının gelecekteki getirileri ile ilgili bugünkü beklentileri içerir. Bunun yanında gelecekle ilgili tahminlerin dayanağı genellikle istikrarsızdır. Keynes sermayenin marjinal

etkinliğinin faiz oranlarından daha etkin olduğu kanaatindedir. Çünkü sermayenin marjinal etkinliği faiz oranına göre gelecekteki beklentileri daha fazla yansıtır (Ekinci, 2006: 64-65).

2.6. Keynesyen İktisadın Sona Ermesi

1970’li yıllarda ortaya çıkan yüksek enflasyon ve yüksek işsizliğin bir arada görülmesiyle oluşan stagflasyonu, Phillips eğrisi bağlamında açıklayamayan Keynesyen düşüncenin sonunu getirmiştir (Berber, 2014: 297).

2.7. Post Keynesyen İktisat Okulu

Post Keynesyenler, Keynes’in yazılarının gerçekte Ortodoks iktisat olarak adlandırılan Neo-Klasik iktisattan kesin olarak ayrıldığına inanmaktadırlar. Bu okula göre, Ortodoks İktisat Okulu’nun İktisadi analizlerine karşı çıkarken alternatif üretmek için Keynes’in yazılarına dönmekte ve daha gerçekçi firma ve birey davranışları üzerinde çalışmaktadırlar. Bu anlamda tam bilgi marjinal maliyetlere dayalı fiyatlandırma, rasyonel iktisadi birey ve rasyonel beklentiler gibi varsayımları reddetmektedirler. Post Keynesyenlerle Ortodoks iktisadın üzerinde anlaşılmadıkları bir konu da belirsizliktir (Yavuz ve Tokucu, 2006: 150).

Bireyler tercihlerin alındığı zaman ile sonuçların gerçekleştiği zaman arasında önceden görülmeyen değişimlerin olacağını bilirler ve gelecekteki sonuçlarla ilgili bugünden elde edilen bilgilere güvenmezler; bu yüzden gelecekle ilgili olasılık hesaplarına dayalı bilgi yoktur. Daha açık bir ifadeyle buradaki belirsizlik mutlak anlamda belirsizliktir (Yavuz ve Tokucu, 2006: 151).

Post Keynesyen iktisadi dalgalanma yaklaşımı Kalecki’nin iktisadi dalgalanmalarla yaptığı çalışmasına dayanır. Kalecki büyümede meydana gelen dalgalanmaları açıklarken, her ne kadar girişimcinin toplam tasarrufunu, yatırımın temel kaynağı olarak görse de girişimcinin yatırım kararını gelecek dönemdeki beklenen toplam karlılığa göre aldığını belirtir. Yeni yatırımın karlılık oranı, toplam brüt karlılığın, mevcut sermaye stokuna oranı olarak tanımlanır ve cari dönemdeki brüt karlılığa göre hesaplanır (Ekinci, 2006: 65).

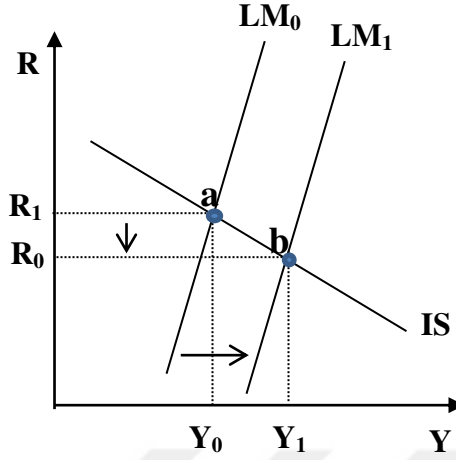
Kalecki'ye göre, kapitalistin harcaması olarak düşünülen yatırımın, refahın kaynağı olduğunu ve yatırımlardaki artışın, ekonomiyi canlandırdığını ve bu canlandırmanın tekrardan yatırım için ekstra bir harcama yarattığını belirtir. Aynı zamanda, her yatırım yeni sermaye ve teçhizatı üretir ve mevcut sermaye stokunu genişletir. Teknolojik ilerleme modelin dışında tutulduğunda bu durum önceki kuşağa basit bir ilavedir. Sermaye teçhizatındaki büyüme, geçmiş dönemdeki yatırım siparişlerinin miktarına bağlıdır. Bunun anlamı, sermaye teçhizatı arttıkça, karlılık düşecektir. Böylece toplam sermaye stokundaki büyüme, sermayenin karlılığı ve bu yolla ilave yatırım talebi üzerinde negatif etkiye sahiptir. Yatırım siparişleri daha yavaş artacak ve bir sonraki dönemde azalarak, durgunluk dönemini etkileyecektir. Efektif yatırım amortisman seviyesinin altına düştükten sonra toplam sermaye stoku artmaya başlayacaktır. Böylece karlılıktaki düşme duracak ve yatırım harcamalarındaki yeniden artışı teşvik edecektir. Karlılıkla beraber yatırımın bu şekilde dalgalanması ekonomideki dalgalı hareketleri meydana getirmektedir (Ekinci, 2006: 87).

2.8. Monetarist Okulu

Monetarist okul, Milton Friedman öncülüğünde kurulmuştur. 1970'lerde stagflasyon krizinin çıkmasıyla birlikte Keynesyen okul önemini yitirmiş ve Monetarist okul gündeme gelmiştir. Bu öğreti, liberal görüşü benimser ve paranın ekonomideki rolüne çok önem verir. Ayrıca monetarist okul uyumcu beklentiler hipotezini benimsemiştir. Kısaca uyumcu beklentiler hipotezi, ekonomik birimler gelecekteki kararlarını almada geçmiş dönem deneyimlerinden yararlandığını ifade eder.

Monetarist okula göre para politikası, maliye politikasına göre daha etkindir. Para talebinin faiz oranlarına gösterdiği tepki küçük olduğu için, para piyasası dengesini gösteren LM eğrisi daha diktir. Ayrıca maliye politikası gelir üzerinde küçük bir etkiye sahiptir (Mankiw, 2010: 374).

Şekil 3: Monetarist Okula Göre Para Politikası

Kaynak: Bocutoğlu, 2009: 362

Ekonomi ilk önce a noktasında, Y_0 milli gelir düzeyi ve R_1 faiz oranının kesişim noktasında dengededir.

Genişletici para politikası uygulandığında LM_0 doğrusu paralel olarak sağa kayar ve LM_1 konumuna gelir. Yeni denge noktası (b), daha düşük faiz oranı ve daha yüksek milli gelir seviyesinde dengelenir.

Monetarist okul, krizlerin nedeni olarak dışsal şokları görür ve bu dışsal şokun sebebi de para arzıdır. Para arzı ekonomik büyümeye paralel bir şekilde kontrollü olarak arttırılmalıdır. Enflasyon her zaman için parasal bir olgudur.

Friedman ve Schwartz'a göre para politikası enflasyona sebep olur, bu durumun sonucu olarak faiz oranı düşük bir seviyede tutulamaz. Enflasyon, ancak para arzı artışının kısıtlanmasıyla önlenabilir (Ekinci, 2006: 88).

Friedman (1968: 14-16), ekonomide istikrarı sağlamak için iki önemli ön koşul ileri sürmektedir:

İlk olarak, para politikası yöneticilerinin kontrol edebilecekleri büyüklükleri izlemeleri gerektiğidir. Otoriteler, genellikle faiz veya cari işsizlik oranı gibi büyüklükleri

izleme eğilimindedirler. Para politikası için ikinci koşulu, para politikası otoriteleri keskin karar değişiminden kaçınmalıdır.

Para arzındaki değişim oranı ile ekonomik faaliyetler arasındaki gecikme süresi ve para arzındaki değişimin ekonomik faaliyetler üzerindeki etkisinin belirsiz olması, para politikasının etkili olmamasına neden olabilir. Bunun için Friedman'ın önerdiği çözüm "sabit parasal genişleme oranı kuralı" olarak adlandırılır. Bu kuralda, para arzındaki büyüme oranının, kabaca ekonomik büyüme oranına eşit, uzun dönemde fiyat istikrarını sağlayacak sabit bir oran olması gerektiğini ifade eder. Bu şekilde uygulanacak bir para politikası, daha düşük bir enflasyon ve deflasyon oluşturacak ve dünya iktisat tarihinde gözlemlenen büyük dalgalanmalara neden olmayacaktır (Ekinci, 2006: 96).

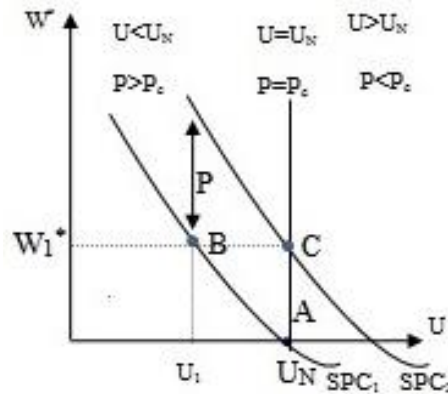
Parasal büyümenin artması genişlemeye, parasal büyümedeki yavaşlama resesyona geçici olarak neden olmaktadır. Parasal büyüme sonucunda ekonomideki reel para miktarı ve reel para ankesleri artar, faiz oranları ve döviz kuru düşer. Finansal piyasalarda meydana gelen hareketlilik diğer piyasaları da etkiler ve tüketim harcamalarının, yatırım talebinin ve ihracatın artmasına neden olur. Parasal büyümedeki artış toplam talebi artırarak ekonomik genişlemeye neden olacaktır. Parasal büyüme oranındaki bir düşme ise, resesyona neden olacaktır. Monetarist İktisatçılara göre, parasal ücret oranı kısa dönemde geçici olarak yapışkandır. Friedman kısa dönemde ekonomideki fiyat düzeyinin beklenen fiyat düzeyinden farklı olduğunu öne sürer (Fırat, 2012: 409).

2.8.1. Uyumcu Beklentili Phillips Eğrisi

A.W. Phillips tarafından ortaya atılan işsizlik oranı parasal ücret ilişkisi; 1861-1957 dönemini kapsayan çalışmaya dayanmaktadır (Bocutoğlu, 2012: 182).

Emek talebi arttıkça ücretler artar. Bunun yanında emek piyasasındaki dengesizlikler ve dar boğazlar işsizliğe karşı ücret artışına neden olabilirler. İşgücünün mobilitesinin az olması nedeniyle de bir bölge ya da alanda işsizlik olsa bile, diğer kesimlerde ücretler yükselebilir. Ek olarak, sendikal baskılar nedeniyle işsizliğin azaldığı dönemlerde, işletmeler ücret artışı taleplerine genelde boyun eğerler (Unay, 2001: 28).

Şekil 4: Phillips Eğrisi

Kaynak: Bocutoğlu, 2012: 186

Şeklin dikey ekseninde (W^*) parasal ücret cinsinden enflasyon oranını, yatay ekseninde ise işsizlik (U) yer almaktadır. A noktası beklenen ve gerçekleşen enflasyonun birbirine eşit olduğu noktadır. SPC_1 sıfır enflasyon beklentisine göre çizilen kısa dönem Phillips Eğrisi'ni göstermektedir (Büyükakın, 2008: 145-146).

Hükümetin; işsizliği, doğal işsizlik oranının altına düşürmek istediğini varsayalım. Hükümetin bu amaca ulaşmak için para arzını fiili enflasyonun beklenen enflasyonu geçmesiyle sonuçlanacak ölçüde yükseltmesi gerekir. Genişletici politikanın talepte oluşturduğu artış, firmaları üretimi artırmayı teşvik edecek ve işçilere daha yüksek ücret ödenmesine neden olacaktır. Ücretlerde meydana gelen artış doğal işsizlikte azalışa sebep olacak ve böylece B noktasına gelinecektir. Burada işsizlik oranı U_1 ve enflasyon oranı W_1^* dır. Ekonominin yeni dengesi B noktasıdır. İşçiler enflasyonun yükseldiğini gördükten sonra, sıfır enflasyon beklentisinde yanıldıklarını anlayacak ve enflasyon beklentilerini düzelterek daha yüksek ücretli işlere girmek için işten ayrılacaklardır. Ekonominin yeni dengesi C noktası olacaktır. Bu denge noktasında işsizlik oranı doğal işsizlik oranı seviyesinde ve enflasyon oranı da W_1^* da sabitlenecektir (Büyükkayın, 2008: 146).

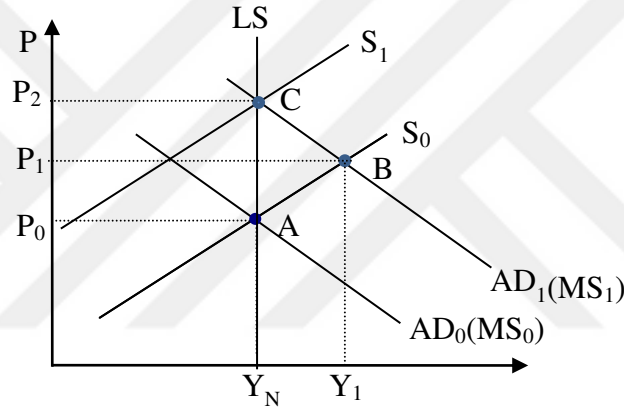
2.9. Yeni Klasik Okulu

Yeni klasik okul, monetarist okuldan ayrılarak, 1970’li yıllarda yeni klasik okulu oluşturmuşlardır. Bu okula göre; iktisadi denge, serbest ve tam rekabet koşullarının işlediği

bir ekonomide kurulur. Yeni klasik okul, monetarist okulun uyumcu beklentiler hipotezine karşı rasyonel beklentiler hipotezine vurgu yapar. Rasyonel beklentiler hipotezine göre, kişi ve firmalar ekonomi ile ilgili yeterli bilgiye sahiptir ve buna bağlı olarak, bu birimler piyasa ile ilgili doğru karar alırlar. Olabilecek herhangi bir yanılma geçicidir.

Yeni klasik okula göre; iktisadi dalgalanmaların sebebi, beklenmeyen para arzı artışıdır.

Şekil 5: Yeni Klasik İktisatta Önceden Kamuoyuna Duyurulmadan Uygulanan Genişletici Para Politikası

Kaynak: Bocutoğlu, 2012: 244

Merkez Bankası, önceden kamuoyuna ilan etmeden para politikası uyguladığında, toplam talep eğrisi (AD_0) sağa kayarak (AD_1) konumuna gelir. Geçici olarak üretim ve istihdam artacaktır. Çünkü, eksik bilgiye sahip olan firmalar, fiyatlar genel seviyesindeki artışı kendi ürettikleri malların nispi fiyatlarında bir artış sanacaklar ve üretimi ve istihdamı artıracaklardır. Ancak ekonomik karar birimleri bu durumu fark ettikleri zaman, önceden duyurulmadan yapılan para politikası etkinsiz hale gelecektir. Fiyatlarda genel artış olması fiyat beklentisini yükseltecek ve kısa dönem toplam arz doğrusu paralel olarak sola (S_0 'dan S_1 'e) kayacaktır. Ekonominin yeni dengesi, uzun dönem arz eğrisi (LS) üzerindeki C noktasına kayacaktır (Bocutoğlu, 2012: 244-245).

Özetle ekonomi başlangıçta LS uzun dönem toplam arz doğrusu üzerindeki A noktasında dengedeysen, önceden duyurulmadan yapılan para politikasıyla birlikte yeni

denge B noktasına kayacaktır. Ekonomik birimler yapılan para politikasının farkına vardıklarında ise kısa dönem arz eğrisi yüksek fiyat beklentisi nedeniyle sola kayacak ve yeni denge noktası C noktası olacaktır.

2.10. Reel Konjonktür Teorisi

Reel konjonktür dalgalanmaları, bir ekonominin gelir, üretim ve özellikle emek de parasal olmayan nedenlerden dolayı ortaya çıkan ve tekrarlanan dalgalanmalardır. Dalgalanmaların diğer reel kaynakları, vergi oranlarındaki ve kamu harcamalarındaki değişimler, kamu düzenlemeleri, ticaret hadleri, enerji fiyatları ve zevklerdir (McGrattan, 2005: 1).

Ekonomik dalgalanmanın temel sebepleri (Knoop, 2004: 96-97):

Petrol fiyatları gibi üretimde kullanılan önemli girdilerin fiyatlarında değişimler: daha yüksek girdi fiyatları üretim maliyetlerini yükseltebilir ve ayrıca sermaye stokunun bir kısmını işletmeyi daha pahalı hale getirerek sermayenin verimliliğini düşürür. ABD’de 1973-1975, 1980 ve 1990-1991 yıllarında petrol fiyatlarında büyük artış yaşanmıştır. Buna karşın 1980’ler ve 1990’ların büyük bölümünde görülen petrol fiyatlarındaki düşüşler, çıktı ve verimliliği artırmıştır. Çelik, gıda, kömür gibi diğer önemli hammaddelerin fiyatlarındaki değişimlerde toplam verimliliğe katkıda bulunabilir.

Teknolojideki değişimler: Schumpeter’e göre yeni teknolojiler başlangıçta var olan teknolojileri uzaklaştırarak verimliliğin azalmasına neden olur. Çünkü, firmalar ve işçiler yeni teknolojileri etkin bir şekilde nasıl kullanacaklarını zamanla öğrenirler. Sonunda, bu yeni teknoloji, işçiler ve firmalar tarafından nasıl kullanılacağı daha iyi öğrenildiğinde teknolojinin etkinliği artacaktır. Fakat bu süreç birkaç yıl alabilir. Schumpeter’e göre teknolojik değişim üretimdeki dalgalanmanın nedenidir.

Kamu düzenlemelerinde ve vergilerde değişimler: daha düşük vergi oranları çalışmayı, teknolojilere ve eğitime yatırım yapmayı teşvik eder. Yeni kamu düzenlemeleri oldukça keyfi olabilmektedir. Gıda, iş güvenliği standartları ve ilaç yönetmelikleri, doğal

kaynak bulma ve çıkarma yasaları gibi çoğu kamu düzenlemeleri piyasaların ve verimliliğin kısıtlanmasına neden olur.

Savaşlar ve doğal felaketler: savaşlar genellikle petrol ve diğer önemli girdilerin fiyatlarını olumsuz etkileyerek emek ve sermayenin yıkımına neden olarak verimliliği azaltır. Doğal afetler bir ekonomide sermaye stokunu olumsuz yönde etkileme eğilimindedir. Toplam verimlilik üzerindeki etkisi kısa süreli olma eğilimindedir ve büyüktür.

Nüfusun özellikleriyle ilgili faktörler: çalışanların en verimli oldukları yaş, orta yaş sürecidir. Çalışanların deneyimleri zirvededir ve onların fiziksel kondisyonları bozulmamıştır. Bir ülkenin nüfusu yaşlandıkça toplam verimlilikte bazı olumsuz etkiler muhtemeldir. Diğer taraftan, emek piyasasına kadınların katılma eğiliminde artış, toplam verimliliği artıracaktır. Çünkü kadınlar, erkek iş arkadaşlarından daha iyi bir eğitime sahiptir. Fakat demografik etkenlerin verimlilik üzerindeki etkileri uzun dönemlidir.

Reel konjonktür teorisi, büyüme modeli aracılığıyla verimlilik şoklarının üretim üzerindeki etkisini incelemişlerdir;

$$Y = F (K , L) = AK^{\alpha} L^{1-\alpha} \quad (1)$$

(1) Numaralı eşitlikte;

A = Toplam faktör verimliliği (TFV)

K = Üretimde kullanılan sermaye miktarı

L = Üretimde kullanılan emek miktarı

Y = Üretim miktarı

α = Emegin üretimden aldığı pay

$1-\alpha$ = Sermayenin üretimden aldığı pay

Cobb-Douglas üretim fonksiyonunun logaritmik dönüşümü yapıldığında;

$$g_y = \alpha g_l + (1 - \alpha) g_k + z \quad (2)$$

(2) Numaralı eşitlikte;

g_y = Üretimin büyüme oranı

g_l = Emeğin büyüme oranı

g_k = Sermayenin büyüme oranı

α = Ücret esnekliği

$1-\alpha$ = Faiz esnekliği

z = toplam faktör verimliliğindeki büyüme oranı

Yukarıdaki (2) numaralı eşitlikte, emeğin ve sermayenin büyüme oranı doğrudan ölçülebilir; fakat z , üretimde emek ve sermayenin büyüme oranı vasıtasıyla hesaplanamayan büyümeyi simgeler. Toplam faktör verimliliği (z) sabit değildir ve zaman içinde dalgalanmalar gösterebilir (Ekinci, 2006: 112-113).

Reel konjonktür okuluna göre makro ekonomik dalgalanmaların sebebi; çoğu bireysel ajanların karar maksimizasyonunun sonucudur. Şokların ekonomiye yayılımı birkaç şekildedir. Bunlardan ilki; ekonomik ajanlar genellikle zamana bağlı olarak tüketim düzleşmesini isterler. Çünkü, üretimdeki artış bir dereceye kadar kendini yatırım ve sermaye stokunda bir artış olarak gösterir. İkinci olarak, yatırım sürecindeki gecikmeler gelecekte yatırımı etkileyerek bugün bir şok oluşturabilir ve böylece gelecekte üretimi etkiler. Üçüncüsü, bireyler ücretlerdeki geçici değişimler karşısında boş zamanı tercih etme eğilimindedirler. Son olarak, firmalar talepte meydana gelen beklenmedik değişimleri karşılamak için stokları kullanabilir. Eğer stoklar azaltılıp, sonra firmalar marjinal maliyet artışıyla karşılaşarsa, birkaç dönem için üretimlerini arttırarak stoklarını daha yavaş doldurma eğiliminde olacaktır (Stadler, 1994: 1753).

2.11. Yeni Keynesyen Okulu

Yeni Keynesyen iktisatçılar analizlerinde rasyonel beklentileri ve doğal işsizlik oranı hipotezini kullanmışlardır. Ayrıca piyasa aksaklıklarını mikro ekonomik temellere oturtarak yorumlamışlardır.

Yeni Keynesyen iktisatçılara göre; eksik rekabet şartları sebebiyle, ekonomide ücret ve fiyat katılığı vardır. Bu durum iktisadi dalgalanma oluşumunun temel kaynağıdır. Daha açık bir ifadeyle, iktisadi dalgalanmalara temel yaklaşım eksik rekabet şartlarının ücret ve fiyat katılıklarına yol açarak, talep dalgalanmalarına neden olmaktadır (Ekinci, 2006: 122). Yeni Keynesyen İktisatçılara göre, piyasada ekonomik mali ve teknolojik şokların olabileceğini kabul etmiş, bu şokların azaltılma yada canlanmaya dönüştürülmesi için nominal fiyat değişmezliği kavramı üzerinde durmuşlardır. Ayrıca yine bu modele göre, işçi ve firmaların rasyonel davrandıkları varsayılmış, işgücü verimliliği reel ücret seviyesine dayandırılmıştır. Buna göre ücret ve fiyat katılıkları üzerinde durmuşlar, ücret ve fiyatların esnekliğinin yüksek olmasının ekonominin maruz kaldığı şokları genişletebileceğini, ücret ve fiyatların duruma uyum sağlama hızının yüksek olmasının ise dalgalanmaların gerçekleşmesini engellemediğini ileri sürmüşlerdir (Fırat, 2012: 410).

Rasyonel beklentiler ve uzun dönemli işgücü sözleşmeleri mevcut olduğunda para politikasının çıktıyı etkileyebilme gücü olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda bu modelde, işsizlikte görülen sürekliliği açıklamaya çalışmıştır (Yıldırım ve diğerleri, 2009: 4).

Yeni Keynesyen İktisat, kısa dönem fiyat katılıkları nedeniyle toplam talebin, reel ekonomik faaliyetlerin temel belirleyicisi olduğu düşüncesini savunmaktadır. Bu nedenle para politikasının reel ekonomi üzerinde güçlü etkisi olduğunu ileri sürer. Para politikasının pozitif ve normatif sonuçları vardır. Pozitif açıdan, konjonktür dalgalanmaları para politikası uygulamalarından bağımsız değildir. Normatif açıdan ise, toplam talebin, makroekonomik istikrarın sağlanması amacıyla yönlendirilmesi gerektiğidir. Sonuçta, para politikası ekonominin uzun dönem belirleyicilerine karşı dikkatli davranmalıdır (Yıldırım ve diğerleri, 2009: 5).

Yeni klasiklerin yönelttiği eleştirilere karşı yeni Keynesyenlerin verdiği cevaplar; parasal ücret katılığı ve parasal fiyat katılığıdır.

2.11.1. Parasal Ücret Katılığı

Yeni Keynesyen iktisatçılara göre, işgücü ve para piyasalarında uzun dönemli sözleşmelerin varlığı, para politikasının üretim ve istihdam üzerinde reel etkiler

doğurabilmesi için gerekli parasal ücret katılığını sağlamaktadır. Merkez bankası para arzını, ücret sözleşmelerinin yeniden gözden geçirebilme sıklığından daha fazla değiştirebilme imkanı olduğu için, kısa dönemde para politikası üretim ve istihdam üzerinde reel etkiler doğurabilir. Sonuç olarak, para kısa dönemde yanlıdır. Bununla birlikte uzun dönemde ise para politikası üretim ve istihdam üzerinde reel etkiler yaratmaz, yani para uzun dönemde yansızdır (Bocutoğlu, 2008: 271).

Reel ücret katılığının nedenleri; açık ücret sözleşmeleri, zımni ücret sözleşmeleri, içerdeki-dışardaki teorisi, asgari ücret uygulamaları ve etkin ücret teorisidir.

2.11.1.1. Açık Ücret Sözleşmeleri

Sendikalı çalışanların ücretleri arz-talep eşitliğinde değil, sendika liderleri ile firma yöneticileri arasında yapılan toplu iş sözleşmeleri ile belirlenir ve çoğu kez nihai anlaşmada oluşan ücret, arz -talep dengesiyle oluşan piyasa ücretinin üzerindedir. Sendika daha yüksek bir ücret isterse; işveren, işçi sayısını azaltma eğilimine girecektir. Sendikalar sadece ücretleri yükseltmekle kalmazlar aynı zamanda çalışma saatleri ve çalışma ortamı gibi başka konularda da emeğin sözleşme gücünü artırır (Ekinci, 2006: 128).

2.11.1.2. Zımni Ücret Sözleşmeleri

İstihdam ilişkileri, basit olarak birbirini izleyen emek hizmetleri ile paranın anlık değişiminden oluşmadığını, bunun yerine çok daha karmaşık uzun dönemli bağlılıkları kapsadığını kabul etmektedir. Bu yaklaşımı, firmaların ücret ve emeklilik gibi alanlarda bağlayıcı sözleşmeler yapmaya eğilimli olduklarını ifade eder. İşgücü piyasasındaki değiş-tokuş ilişkilerinin, işçiler ve işverenler arasında uzun dönemli sözleşme yapılmasının nedeni ise, beşeri sermayeye firma özelinden yapılan yatırımlar olarak gösterilir. Mesleklerin çoğunda, hizmet içi eğitim gibi harcamalarla, firmanın kendine has organizasyon yapısı içinde, belirli iş grupları ile koordineli nasıl çalışılacağına aktarılması anlamında, beşeri sermaye yatırımı yapılmaktadır (Kaytancı, 2008: 103).

2.11.1.3. İçerdekiler-Dışardakiler Teorisi

Bu teoriye göre, eğitilmiş içerdeki işçiler ile eğitilmemiş dışardaki işçilerin tam olarak ikamesi mümkün değildir. İçerdekiler kendilerinin yerine daha düşük ücretli yeni işçilerin alınmasına tepki gösterirler ve verimlilik azalır. Diğer taraftan, yeni işçilerin alınması hem bir eğitim maliyeti hem de işgücü devrinden kaynaklanan olumsuzluklar ortaya çıkarır. Bütün bu durumlardan dolayı, firmalar daha düşük ücret vererek yeni işçi çalıştırmanın risklerine katlanmak istemezler. Sonuç olarak bu durum emek piyasasının tam olarak temizlenmemesine yol açar (Büyükkın, 2007: 30).

2.11.1.4. Asgari Ücret Uygulamaları

Devlet, ücretlerin denge seviyesine düşmesini engellediğinde ücret rijitliğine neden olur. Asgari ücret uygulamaları, firmaların çalışanlarına ödedikleri ücrete yasal olarak minimum bir seviye ortaya koymaktadır. Birçok çalışan asgari ücretin üzerinde ücret aldıkları için, asgari ücret bu çalışanlar için bağlayıcı değildir. Özellikle vasıfsız ve deneyimsiz çalışanlar için asgari ücret, piyasa denge ücretinin üzerinde olmaktadır ve bu durum, firmaların emek talebini kısmasına neden olmaktadır (Ekinci, 2006: 130).

2.11.1.5. Etkin Ücret Teorisi

Etkin ücret teorisi; firmaların, verimliliği yüksek işçileri kendilerine çekmek ve yanlarında tutmak amacıyla, cari reel ücret seviyesinden daha yüksek bir reel ücret ödemeleridir. Çalışanlara etkin ücret verilmesi durumunda, emek piyasasında işgücü arzı işgücü talebini aşar ve istek dışı işsizlik ortaya çıkar (Bocutoğlu, 2012: 348).

2.11.2. Parasal Fiyat Katılığı ve Menü Maliyetler

Menü maliyetleri, firmaların fiyat ayarlamalarından kaynaklanan yeni menülerin basım maliyetleri gibi maliyet ayarlamaları dolayısıyla meydana gelen fiyat katılıklarıdır. Aslında bu maliyetler küçüktür ve günlük menü basımı bilgisayar programıyla daha az maliyet doğurur (Greenwald ve Stiglitz, 1993: 36-37).

Parkin, Akerlof, Yellen ve Mankiw (PAYM) firmaların fiyat değiştirmelerinin bir maliyete sahip olduğu ve mikro anlamda önemsiz görülecek bu maliyetlerin, makro anlamda önemli parasal katılıklara neden olarak, büyük iktisadi dalgalar yaratabileceğine dikkat çektiler. Bu yaklaşıma adı geçen Yeni Keynesyen iktisatçıların isimlerinin baş harflerinin birleşmesiyle PAYM kavrayışı adı verilir (Ekinci, 2006: 123). Bu maliyetler nedeniyle firmalar fiyatları değiştirmekten vazgeçmekte ve mal piyasasında parasal fiyat katılıklarına yol açmaktadır. Toplu sözleşmeler nedeniyle ortaya çıkan parasal ücret katılığı, parasal fiyat katılığına neden olarak menü maliyetlerinin etkisini daha da arttıracaktır (Bocutoğlu, 2008: 278).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE EKONOMİSİ'NDE YAŞANAN STAGFLASYON İLE İLGİLİ BİR UYGULAMA DENEMESİ

Stagflasyonun belirleyicileri ile ilgili yapılmış çok fazla çalışma bulunmamakla birlikte, bu bölümde; öncelikle bu konuyla ilgili yapılmış çalışmalara değinilmiştir. Yapılan çalışmalarda stagflasyonun belirleyicileri olarak genellikle petrol fiyatları, faktör fiyatları, hükümet harcamaları ve dış ticaret olarak gösterilmiştir.

Bu bölümde ikinci olarak, gölge bağımlı değişken başlığı altında Doğrusal Olasılık Modeli, Logit Model ve son olarak Probit Model ele alınmıştır.

Son olarak bu bölümde, 1987:1-2014:4 yılı çeyreklik dönemleri itibariyle Türkiye'de meydana gelen stagflasyonun nedenleri logit model kullanılarak ortaya koyulmuştur. Logit model kullanılma sebebi, GSYH'da düşüş ve yüksek enflasyonun bir arada oluşması olarak tanımlanan stagflasyon değişkeninin ancak 0 ve 1 değişkenleri verilerek tanımlanabilmesi ve stagflasyonu inceleyen çalışmalarda bu modelin ön plana çıkmasıdır.

3.1. Literatür Araştırması

Modigliani ve Padoa-Schioppa (1978), makalesine göre stagflasyonun nedeni, kamu sektöründe aşırı istihdam nedeniyle, emek gücünün boşuna israf edilmesidir. Bu emek gücü özel sektörde daha verimli kullanılabilir; ancak maaşların ulus çapında pazarlık yapılması ve fiyatlardaki değişmelere karşı %100 ya da daha fazla oranda endeksleyerek koruması, açık bir ekonomide enflasyon, toplam talep, dış açık ve bütçe açığına neden olur.

Solow (1980)'un Amerika'da yaptığı çalışmaya göre, 1973 yılında ortaya çıkan stagflasyonun nedenleri; OPEC'in yaptığı fiyat artışı, 1971 ve 1973 yıllarında dolar depresyonunun gecikmeli etkileri, 1974'te fiyatların azalması ve ücret kontrolleri, dünya çapında petrol harici mineral fiyatlarındaki yükselmelerdir. Ayrıca, kısa dönem inelastik arzlı endüstrilerde dünya çapında fiyatlar alışılmadık bir şekilde arttı ve spekülasyon atakları başladı. Buna ek olarak, 1973'ün başlarıyla 1974 yıllarında ABD'de tarımsal ürün kıtlığına dayalı fiyat artışları yaşandı.

Grubb ve diğerleri (1982), Avrupa Ekonomik Topluluğu ve OECD ülkeleri için 1957-1980 dönemi yıllık verilerini kullanarak OLS tahmini yapmıştır. Bu çalışmaya göre stagflasyonun nedeni, ithalat fiyatlarında nispi artış ve verimliliğin büyüme oranında düşmesidir.

Helliwell (1984) 1974-1982 yılları arasında Kanada için yaptığı çalışmasında MACE model kullanmıştır. Buna göre stagflasyonun sebebi; enerji fiyatında artış, kapasite kullanım oranında ve karlılıkta düşüş ve düşük satışlardır.

Turhan (1987) çalışmasına göre stagflasyonun nedeni; yapısal işsizlikle mücadele dozunun iyi ayarlanmaması, ücretlerin aşağıya doğru esnek olmaması, eksik rekabet koşullarında firmaların yüksek fiyat politikası uygulaması, gelir paylaşımı mücadelesinin şiddetlenmesi, uygulanan yanlış iktisat politikaları ve dış ekonomik faktörlerdir. Sonuç olarak uygulanması gereken politikalar; ücret ve fiyat kontrolleri düzenlenmeli, konjoktüre göre farklılaştırılmış önlemler paketi oluşturulmalı ve vergi indirimleri yolu ile gerçekleştirilen genişletici maliye politikası ile daraltıcı para politikası birleşimi politika uygulanmalıdır.

Akkaya (1991) çalışmasına göre stagflasyonun nedenleri; Amerika'nın uyguladığı genişletici para politikası, petrol fiyatlarında artış sonucu uluslararası satın alma gücünün OPEC ülkelerine kayması, ulusal düzeyde toplam talebi genişletici politikaların izlenmesi, yüksek faktör fiyatları ve mal piyasasında eksik rekabet nedeniyle piyasalarda firmanın fiyat yapıcı gücüdür. Sonuç olarak; stagflasyona karşı politik çözüm gerektiği vurgulanmaktadır.

Görgün (1995) çalışmasında, enflasyon sürecinin stagflasyona dönüşmesinde yapısal etmenlerle birlikte eksik ve gecikmiş istikrar önlemlerinin rol oynadığını ortaya koymuştur. Talep kökenli bir enflasyonun stagflasyona dönüşmesinin nedeni, üretim yapısının esnekliğini yitirmesi, dar kapsamlı istikrar politikaları ve istikrar politikalarından kaynaklanan maliyet artışlarıdır. Talep enflasyonunu stagflasyona dönüştüren diğer bir etken, talebi kontrol etmeye yönelik bazı istikrar önlemlerinin maliyetlerde otonom artışa sebep olmasıdır. Sonuç olarak, stagflasyonu önlemek için, öncelikle uygulanması gereken politika enflasyonu önleme politikasıdır. Bunun için fiyat artışının nedeni doğru tanımlanmalı ve uygun önlemler gecikmesiz alınmalıdır.

Rodoplu (1996) çalışmasına göre; zorlama ile yapılan tasarruf ile girişilen yatırım süreci, gerçek tasarruf üzerinde bir sermaye birikimine yol açarak sermayenin yanlış yönlendirilmesine neden oldu. Belli bir süre sonra faiz oranlarının ve ya faktör fiyatlarının yükselmesi ile karsız bir sermaye yapısı ortaya çıkmıştır ve hem sermaye değersizleşmesi hem de irade dışı işsizlik meydana gelmiştir. İşsizliği azaltmak için genişletici para politikası ile talebin canlandırılmaya çalışılması ise enflasyonu körüklemiştir. Böylece stagflasyon meydana gelmiştir. Sonuç olarak yapılması gereken, devletin ekonomiye müdahaleden kaçınmalı ve fiyat mekanizmasının işlenmesini sağlayacak ilkelere bağlı kalınmalıdır.

Loyo (2000), çalışmasında parasal durgunluklardan kaynaklı stagflasyon üzerinde durmaktadır. Bu çalışmada, küçük parasal şoklar karşısında, enflasyon ve çıktıda meydana gelen dalgalanmaları, ayrıca hiperenflasyon durumunda para politikası rejimindeki değişiklikleri ortaya koyulmaktadır. Menü maliyetleri olması durumunda, devletin yaptığı fiyat ayarlamaları ve iki dönemde bir yapılan sözleşme arasındaki çapraz ilişkiyi ortaya koyan dinamik genel denge geliştirilmiştir.

Barsky ve Kilian (2001) Amerika için yaptığı çalışmasında, dış kökenli arz şoklarından ve enflasyonu düşürme çabalarından dolayı resesyonun derinleştiğini ve stagflasyonun meydana geldiğini belirledi. Ayrıca arz şokları oluşmasa bile realistik büyüklükler, parasal genişlemeler ve durgunluklar nedeniyle stagflasyon meydana gelebileceğini ortaya koydu.

Balkanlı (2002) çalışmasına göre 1974 yılında meydana gelen stagflasyonun nedeni; petrol fiyatındaki artıştır. Stagflasyon sonucunda ülkeler daha çok liberalleşmeye başlamışlardır.

Bakırtaş ve Tekinşen (2004) Türkiye için yaptığı çalışmasında 1998:1-2000:4 dönemi çeyreklik verileriyle OLS tahmini yapmıştır. Ayrıca 2001 çeyreklik verileriyle, enflasyon ve işsizlik pariteleri tahmin edilmiştir. Sonuç olarak, Türkiye’de ilgili dönemde durgunluk içinde işsizliğin arttığı görülmüştür.

Hunt (2005) çalışmasında IMF’nin yeni Küresel Ekonomik Model’ini kullanarak 1973-1978 dönemi çeyreklik verileriyle Amerika’daki stagflasyonu araştırmıştır. Enerji fiyatlarındaki büyük artışların makroekonomik etkileri üzerinde durur. Burada önemli bir nokta, işgücü arzının reel maaşların düşmesine yanıt vermesi ve üretim açığının politika yapanların tahminlerinde hataların büyüklüğü arasında karşılıklı etkileşim mevcut olmasıdır.

Roeger (2005)’ın, Avrupa Birliği ve OECD Ülkeleri için yaptığı çalışmasında Dinamik Stokastik Genel Denge modelini kullanmıştır. Bu çalışmaya da, Euro bölgesinde ürün ve enflasyon için kalıcı petrol fiyatı artışının kısa ve uzun dönem nicel etkileri analiz edilmiştir. Çalışmada petrol fiyatlarının cari seviyesinde uzun süre kalması durumunda, yaklaşık %5 seviyesinde GSYH üzerinde negatif etki yaptığı tespit edilmiştir.

Knotek (2006) çalışmasında 1959-2002 çeyreklik döneminde Amerika’da dinamik ve stokastik modellerle çalışmıştır. Buna göre; para rejiminde ortalama on yılda bir meydana gelen değişiklik, model simülasyonun %76 da stagflasyona sebep olmuştur.

Blinder ve Rudd (2008) stagflasyonla ilgili çeşitli çalışmalardan yararlanarak, stagflasyonun nedeninin arz şokları ve uygulanan para politikası olduğunu ortaya koymuştur. Ancak stagflasyonun daha çok arz şoklarıyla ilgili olduğunu, uygulanan para politikasının ise biraz daha geri planda olduğunu saptamıştır.

Kilian ve Hicks (2009) yaptıkları çalışmada profesyonel reel GSYH tahminlerinin revizyonuna dayanan küresel talep şoklarının direk ölçümünü kullanmışlardır. 2003 yılının

ortalari ile 2008 yılının ortalari arasında reel petrol fiyatlarında dalgalanmalar için uygulanan küresel ham petrol piyasasının gelişmiş yapısal modelleri bütün endüstriyel mallar için pozitif talep şokları meydana getirmiştir. Bu durum özellikle Asya'da gelişmekte olan piyasalarda beklenmedik şekilde büyümeye neden olmuştur.

Alp (2009) çalışmasına göre stagflasyonun nedeni, refah devlet harcamalarının vergi oranları üzerinde yükseltici etkisi ile birlikte sosyal güvenlik sisteminin, insanların yatırım ve tasarruf dürtüsünü köreltmesidir. Sonuç olarak yapılması gereken; hükümetin yoksullukla mücadele, eğitim, sağlık vb. gibi sunduğu belli başlı bazı faaliyetlerini üçüncü sektörün sosyal temsilcileri ile paylaşmalı ve hatta bazı noktalarda devretmelidir. Ayrıca birey ve gruplar arasındaki kaynak transferinin devletçe yönetimini içeren dikey dayanışmadan, yatay dayanışmaya geçmelidir.

Jimenez-Rodriguez ve Sanchez (2010) 1970:3-2007:4 dönem arasında yaptığı çalışmada, Doğrusal Vektör Otoregresif model kullanarak G7 ekonomilerinde petrol kaynaklı stagflasyona güçlü kanıtlar bulmuşlardır. Petrol şokları, 1970'lerin ortasından 1980'lerin başına kadar ve hatta o kadar olamasa da yeni yüzyılda da üretim düşüşleri ve daha yüksek enflasyona neden olur.

Berthold ve Gründler (2013) yaptıkları çalışmada 1970-2010 yılları arasında Avustralya, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, İrlanda, İtalya, Japonya, İspanya, İsveç, İngiltere ve Amerika'da Logit model kullanarak, stagflasyonun determinantlarını ortaya koymuşlardır. Stagflasyon 1970'ler ve 1980'ler sırasında petrol kaynaklıyken, son yıllarda para politikası, işgücü verimliliği ve politika uygulamalarında paradigma değişimlerinden güçlü bir şekilde etkilenmektedir.

Selaive ve Soto (2014) makalesinde 1982:4-2013:4 dönemleri arasında Şili'de stagflasyonun nedenlerini Genelleştirilmiş Liner Model ile ortaya koymuştur. Bu çalışmaya göre, stagflasyonun belirleyicileri; toplam faktör verimliliği, dış ticaret hadleri, hükümet harcamalarının GSYH'ya oranı ve uzun dönem reel faiz oranıdır.

Tablo 11: Literatür Araştırması

Yazar(lar)	Çalışma Alanı ve Dönemi	Çalışma Yöntemi	Bulgular
Modigliani ve Padoa-Schioppa (1978)	Amerika	Teorik	Maaşların ulus çapında pazarlık yapılması ve fiyatlardaki değişmelere karşı %100 ya da daha fazla oranda endeksleyerek koruması, açık bir ekonomide enflasyon, toplam talep, dış açık ve bütçe açığına neden olduğu sonucuna varmıştır.
Solow (1980)	Amerika	Teorik	OPEC'in yaptığı fiyat artışı, 1971 ve 1973 yıllarında dolar depresyonunun gecikmeli etkileri, 1974'te fiyat ve ücretlerin azalması, dünya çapında petrol harici mineral fiyatlarında yükselmeler stagflasyonun nedenidir.
Grubb, Jackman ve Layard (1982)	Avrupa Ekonomik Topluluğu ve OECD ülkeleri 1957-1980	OLS	İthalat fiyatlarında nispi artış ve verimliliğin büyüme oranında düşme stagflasyonun nedenidir.
Helliwell (1984)	Kanada 1974-1982	MACE model	Enerji fiyatında artış, kapasite kullanım oranında ve karlılıkta düşüş ve düşük satışlar stagflasyonun nedenidir.
Turhan (1987)		Teorik	Stagflasyonun nedeni; yapısal işsizlikle mücadele dozunun iyi ayarlanmaması, ücretlerin aşağıya doğru esnek olmaması, eksik rekabet koşullarında firmaların yüksek fiyat politikası uygulaması, gelir paylaşımı mücadelesinin şiddetlenmesi, uygulanan yanlış iktisat politikaları ve dış ekonomik faktörlerdir.
Akkaya (1991)	Amerika	Teorik	Stagflasyonun nedenleri; Amerika'nın uyguladığı genişletici para politikası, petrol fiyatlarında artış sonucu uluslararası satın alma gücünün OPEC ülkelerine kayması, ulusal düzeyde toplam talebi genişletici politikaların izlenmesi, yüksek faktör fiyatları ve mal piyasasında eksik rekabet nedeniyle piyasalarda firmanın fiyat yapıcı gücüdür.
Görgün(1995)		Teorik	Yapısal etmenlerle birlikte eksik ve gecikmiş istikrar önlemlerinin stagflasyona neden olduğu sonucuna varmıştır.
Rodoplu (1996)		Teorik	İşsizliği azaltmak için genişletici para politikası ile talebin canlandırılmaya çalışılması enflasyonu körüklemesiyle birlikte stagflasyonun meydana geldiği sonucuna ulaşmıştır.
Loyo (2000)		Teorik	Stagflasyonun nedeni, parasal durgunluklardan
Barsky ve Kilian (2001)	Amerika	Teorik	Dış kökenli arz şoklarından ve enflasyonu düşürme çabalarından dolayı resesyonun derinleştiğini ve stagflasyonun meydana geldiğini belirledi.

Tablo 11'in Devamı

Yazar(lar)	Çalışma Alanı ve Dönemi	Çalışma Yöntemi	Bulgular
Balkanlı (2002)		Teorik	petrol fiyatındaki artışın stagflasyona neden olduğu sonucuna varmıştır.
Bakırtaş ve Tekinşen (2004)	Türkiye 1998:1-2000:4	OLS	Türkiye'de ilgili dönemde durgunluk içinde işsizliğin arttığı sonucuna varmıştır.
Hunt (2005)	Amerika 1973-1978	Küresel Ekonomik Model	İşgücü arzının reel maaşların düşmesine yanıt vermesi ve üretim açığının politika yapanların tahminlerinde hataların büyüklüğü arasında karşılıklı etkileşim mevcut olduğu sonucuna varmıştır.
Roeger (2005)	Avrupa Birliği ve OECD Ülkeleri	Dinamik Stokastik Genel Denge modeli	Petrol fiyatları cari seviyesinde uzun süre kalırsa, o zaman yaklaşık %5 seviyesinde GSYH üzerinde negatif etki yaptığı tespit edilmiştir.
Knotek (2006)	Amerika 1959-2002	Dinamik ve stokastik modeller	Para rejiminde ortalama on yılda bir meydana gelen değişiklik, model simülasyonun %76 da stagflasyona sebep olur.
Blinder ve Rudd (2008)		Teorik	Arz şoklarının ve uygulanan para politikasının stagflasyona neden olduğu sonucuna varmıştır
Kilian ve Hicks (2009)	Amerika, Almanya, Japonya, OECD ülkeleri, Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin	Teorik	Petrol fiyatlarındaki dalgalanmalar stagflasyonun nedenidir.
Alp (2009)		Teorik	Stagflasyonun nedeni, refah devlet harcamalarının vergi oranları üzerinde yükseltici etkisi ile birlikte sosyal güvenlik sisteminin, insanların yatırım ve tasarruf dürtüsünü köreltmesidir.
Jimenez-Rodriguez ve Sanchez (2010)	G7 ülkeleri 1970:III-2007:4	Doğrusal Vektör Otoregresif model	Petrol şokları stagflasyonun nedenidir.
Berthold ve Gründler (2013)	Avustralya, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, İrlanda, İtalya, Japonya, İspanya, İsveç, İngiltere ve Amerika 1970-2010	Logit model	Stagflasyon 1970'ler ve 1980'ler sırasında petrol kaynaklıyken, son yıllarda para politikası, işgücü verimliliği ve politika uygulamalarında paradigma değişimlerinden güçlü bir şekilde etkilendiği sonucuna varmıştır.
Selaive ve Soto (2014)	Şili 1982:4-2013:4	Genelleştirilmiş Liner Model	Toplam faktör verimliliği, dış ticaret hadleri, hükümet harcamalarının GSYH'ya oranı ve uzun dönem reel faiz oranı stagflasyonun nedenidir.

3.2. Ekonometrik Model ve Veri Seti

Stagflasyonun belirleyicileri aşağıda sunulan (3) numaralı denklem üzerinden araştırılmıştır.

$$STGF=f(KH, K, FO, M2, PF) \quad (3)$$

(3) Numaralı denklemde;

KH: Kamu harcamaları,
K: Döviz Kuru (ABD \$),
FO: Gecelik faiz oranı,
M2: M2 para arzı,
PF: Petrol fiyatını göstermektedir.

Bu çalışmada, kamu harcamaları, kur, gecelik faiz oranı, M2 para arzı ve petrol fiyatının durgunluk ve enflasyonda artış olarak tanımlanan stagflasyon üzerindeki etkileri araştırılacaktır. Daha açık bir ifadeyle, yukarıda verilen değişkenler RGSYH (Reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla) ve/veya enflasyon üzerinden stagflasyonu etkiler. İkinci olarak geliştirilen modelde bağımsız değişkenler ilk modeldekiyle aynı alınmış; farklı olarak, RGSYH değişkeninin yerine, Sanayi Üretim Endeksi alınmıştır.

Stagflasyon, yüksek enflasyon oranı ile ekonomik durgunluğun bir arada görülmesidir. Bu çalışmada stagflasyon serisi ilgili dönemde aynı anda durgunluk ve yüksek enflasyonun olması durumunda 1 aksi durumda 0 değerini alan kukla değişken olarak oluşturulmuştur. Bunun için durgunluk ve enflasyon serileri ulaştırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda stagflasyon serisini oluşturmak için kullanılacak olan fiyat endeksi olarak Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) kullanılmıştır. TÜFE serisi oluşturulurken 1978-79 ve 2003 baz yıllı çeyrek dönemli TÜFE serileri TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (EVDS)’den temin edilmiş ve 2003 yılı baz alınarak birleştirilmiştir. Elde edilen serinin doğal logaritması alınmış ve Census X12 yöntemi kullanılarak mevsimsellikten arındırılmıştır.

Diğer taraftan enflasyonun yüksek olduğu dönemleri belirleyebilmek için; her bir çeyrek dönem için, kendisinden önceki 20 çeyrek dönemin ortalaması alınarak, TÜFE serisinin trendi belirlenmiştir. Son olarak, TÜFE serisinden, TÜFE'nin trendi çıkarılmış ve pozitif çıkan dönemlerde enflasyon yüksek olduğu için 1 değeri verilmiş, negatif çıkan dönemlerde ise enflasyon düşük olduğu için 0 değeri verilmiştir.

Stagflasyonun diğer bir belirtisi olan 1987 ve 1998 baz yıllı çeyrek dönemli RGSYH serileri, TCMB EVDS'den temin edilmiş ve 1998 yılı baz alınarak birleştirilmiştir. Elde edilen serinin doğal logaritması alınmış ve Census X12 yöntemi kullanılarak mevsimsellikten arındırılmıştır.

Durgunluk çıktı boşluğu üzerinden tanımlanmıştır. Çıktı boşluğu; fiili üretim miktarının trend (potansiyel) üretim miktarından daha az olması durumudur (Berber, 2011: 15). Bu nedenle potansiyel üretim miktarı RGSYH serisi Hodrick-Prescott filtresi yöntemiyle trendden arındırılarak belirlenmiştir.

Hodrick-Prescott filtresi, RGSYH'nın trend ve çevrimsel bileşenlerinden oluştuğunu varsayarak, mevcut RGSYH'nın trend etrafındaki varyansını minimize etmektedir. Bu fonksiyon;

$$L = \sum_{t=1}^S (\log Y_t - \log Y_t^*)^2 + \lambda \sum_{t=2}^{S-1} [(\log Y_{t+1}^* - \log Y_t^*) - (\log Y_t^* - \log Y_{t-1}^*)]^2 \quad (4)$$

(4) Numaralı fonksiyonda;

Y_t : RGSYH

Y_t^* : RGSYH'nın trend bileşeni

λ : Trend bileşeninin düzgünlük derecesini gösteren parametre

S : Örneklem büyüklüğü

Bu fonksiyonda trend büyümesi, eşanlı olarak mevcut GSYH ile trend bileşeni arasındaki fark olan açığın ve trend büyümesinin ağırlıklandırılarak minimize edilmesi sonucu elde edilmektedir. Tahmin edilen serinin trend bileşeninin GSYH'dan çıkarılmasıyla da devresel bileşene; yani, hasıla açığına ulaşılmaktadır (Yaşar, 2008: 29).

Literetürü takiben λ değeri 1600 olarak alınmıştır. Hodrick-Prescott filtresi yöntemiyle RGSYH serisinin trendi elde edilmiştir. Durgunluk dönemleri RGSYH'dan Hodrick-Prescott filtresi yöntemiyle elde edilen RGSYH serisinin trendi yani potansiyel üretim çıkarılarak belirlenmiştir. Negatif çıkan dönemlerde durgunluk olduğu için 1 değeri verilmiş, pozitif çıkan dönemlerde genişleme olduğu için 0 değeri verilmiştir.

Sonuç olarak yukarıda bahsedildiği üzere stagflasyon serisi, kendi ortalamasından çıkarılmış enflasyon serisinin ve RGSYH'dan RGSYH serisinin trendinin çıkarılmasıyla elde edilen serinin her ikisinin birlikte 1 olduğu dönemde 1 değerini aksi durumda 0 değerini alan seri şeklinde oluşturulmuştur. Bu şekilde 1987'den 2014 yılına kadar çeyreklik dönemler halinde, stagflasyon serisi oluşturulmuştur.

Diğer taraftan kurulacak olan ikinci modelde stagflasyon serisi oluşturulurken durgunluk, RGSYH yerine çeyrek dönemli Sanayi Üretim Endeksi (SÜE) kullanılarak belirlenmiştir. 1992, 1997, 2010 baz yıllık sanayi üretim endeks serileri TCMB EVDS'den temin edilmiş ve 1992 baz yıllık seri 1997 yılı baz alınarak birleştirilmiş ve elde edilen seri 2005 yılı baz alınarak tek bir seri haline getirilmiştir. Elde edilen serinin doğal logaritması alınmış ve Census X12 yöntemi kullanılarak mevsimsellikten arındırılmıştır.

RGSYH serisinde yapıldığı gibi, SÜE serisi de Hodrick-Prescott filter yöntemiyle trendden arındırılarak durgunluk dönemleri belirlenmiştir. Sonuç olarak, negatif çıkan dönemlerde durgunluk olduğu için 1 değeri verilmiş, pozitif çıkan dönemlerde genişleme olduğu için 0 değeri verilmiştir.

Sonuç olarak ikinci model için stagflasyon serisi, kendi ortalamasından çıkarılmış enflasyon serisinin ve SÜE'den SÜE serisinin trendinin çıkarılmasıyla elde edilen serinin her ikisinin birlikte 1 olduğu dönemde 1 değerini aksi durumda 0 değerini alan seri şeklinde oluşturulmuştur. Bu şekilde 1987'den 2014 yılına kadar çeyreklik dönemler halinde, stagflasyon serisi oluşturulmuştur.

Kamu harcamaları, TCMB EVDS'den temin edilmiştir. Elde edilen serinin doğal logaritması alınmış ve Census X12 yöntemi kullanılarak mevsimsellikten arındırılmıştır. Kamu harcamalarının stagflasyon üzerine etkisi GSYH üzerinden olmaktadır. Kamu

harcamalarının artması, GSYH'nın artmasını sağlayacak ve dolayısıyla ekonomi durgunluk dönemine girmeyecektir. Bu durumda GSYH'nın stagflasyona etkisinin negatif yönlü olması beklenilmektedir.

Kur, ABD doları alış fiyatından oluşmaktadır ve TCMB EVDS'den temin edilmiştir. İlgili değişken öncelikle mevsimsellikten arındırılmıştır. Kurun stagflasyona etkisi, ihracat ve ithalat üzerinden olmaktadır. Kurun yükselmesi, ihraç edilen malların fiyatlarını düşüreceği için ihracat artar ve dolayısıyla GSYH'da artış meydana gelir. Bu durumda GSYH'nın stagflasyona negatif yönlü olması beklenilmektedir. Kurun düşmesi ise dışardan satın alınan malların fiyatlarını düşüreceği için ithalat artacaktır. Bu durumda, GSYH'nın stagflasyona etkisinin pozitif yönlü olması beklenilmektedir.

Gecelik faiz oranı, Federal Reserve Bank of St.Louis'den temin edilmiştir. Bu serinin doğal logaritması alınmış ve Census X12 yöntemi kullanılarak mevsimsellikten arındırılmıştır. TCMB'nın temel amaçlarından bazıları, fiyat istikrarını ve finansal istikrarı sağlamaktır. Bu amaçları gerçekleştirebilmek için TCMB, gecelik faiz oranları ile oynayarak ikincil piyasalarda oluşan; kısa vadeli faiz oranlarını, döviz kurlarını ve kredilerin büyüme hızını etkilemeye çalışmaktadır.

Gecelik faiz oranının stagflasyona etkisi, para arzı üzerinden olmaktadır. TCMB para arzını kıstak istediği zaman, bu faiz oranını artırır. Sonuç olarak, gecelik faiz oranı ile stagflasyon arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olması beklenilmektedir.

M2 para arzı; dolaşımdaki para, vadesiz mevduat ve vadeli mevduat toplamına eşittir. Bu seri TCMB EVDS'den temin edilmiştir. İlgili serinin doğal logaritması alınmış ve Census X12 yöntemi kullanılarak mevsimsellikten arındırılmıştır. M2 para arzının stagflasyon üzerine etkisi, enflasyon üzerinden olmaktadır. Bu durumun sebebi, para arzının enflasyonu artırmasıdır. Sonuç olarak, para arzı ile stagflasyon arasında pozitif yönlü ilişki beklenilmektedir.

Petrol Fiyatı, IMF web sayfasında Enerji Ham Petrol fiyatından temin edilmiştir. Petrol fiyatı olarak 1987:Ç1-2014:Ç4 döneminde ABD'nin verileri alınmıştır. Bu serinin doğal logaritması alınmış ve Census X12 yöntemi kullanılarak mevsimsellikten

arındırılmıştır. Petrol fiyatı, hem GSYH hem de enflasyon üzerinden stagflasyonu etkileyebilir. Bu durumda petrol fiyatı ile stagflasyon arasında pozitif yönlü ilişki beklenilmektedir.

3.3. Ekonometrik Yöntem

3.3.1. Gölge Bağımlı Değişkenle Regresyon Analizi

Gölge bağımlı değişkenle regresyon analizi tahmin etmede en yaygın kullanılan üç yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar:

1. Doğrusal Olasılık Modeli (DOM)
2. Logit Modeli
3. Probit Modeli

3.3.1.1. Doğrusal Olasılık Modeli (DOM)

Doğrusal olasılık modelinin gösterimi,

$$Y_i = \beta_1 + \beta_2 X_i + u_i \quad (5)$$

(5) Numaralı denklemde;

Y_i = gölge değişken

X_i =bağımsız değişken

β_1 =sabit

β_2 =bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini gösteren parametre

u_i =hata terimini ifade etmektedir.

Böyle bir regresyon denkleminde, iki uçlu Y_i 'yi, X bağımsız değişken(ler)inin doğrusal bir fonksiyonu olarak gösteren yukarıdaki gibi modellere doğrusal olasılık modelleri (DOM) denir. Doğrusal olasılık modellerinde bir takım sorunlar mevcuttur. Bunlar (Gujarati, 2001: 542-545):

1. DOM'lar için hata terimlerinin (u_i) normal dağıldığı varsayımının yerine getirilmesi imkansızdır, çünkü Y_i 'ler gibi u_i 'ler de yalnızca iki değer alırlar.
2. Hata terimlerinde değişen varyans sorunu mevcuttur.
3. Doğrusal olasılık modellerinde $E(Y_i|X)$, X veriyken Y 'nin gerçekleşmesinin koşullu olasılığını ölçtüğüne göre, sonuç olarak $E(Y_i|X)$, 0 ile 1 arasında olmalıdır. Ancak $E(Y_i|X_i)$ 'nin tahmin edicileri olan $\hat{Y}_i$ 'ler, bu sınırlamayı sağlamayabilir. Bu noktada logit ve probit modelleri, tahmin edilen olasılıkların gerçekten 0 ile 1 sınırları içinde kalmasını sağlar.
4. Uyum iyiliğinin ölçüsü olan R^2 , bağımlı değişkenin 0-1 değerleri aldığı iki uçlu modellerde sınırlı bir yarar sağlar.

3.3.1.2. Logit Model

Doğrusal olasılık modelinde mevcut olan sorunlar nedeniyle, bu modele alternatif olarak kullanılan modellerden biri de logit modelidir.

Logit modelin gösterimi aşağıdaki gibidir:

$$P_i = F(Z_i) = F(\alpha + \beta X_i) = 1/(1+e^{-Z_i}) = 1/(1+e^{-(\alpha + \beta X_i)}) \quad (6)$$

(6) Numaralı denklemde

$$Z_i = \alpha + \beta X_i$$

$Z_i = (-\infty, +\infty)$ aralığında yer alan bağımlı değişken

α = sabit

X_i = bağımsız değişken

β = bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini gösteren parametre

P_i = i . kişinin belirli bir seçeneği tercih etme olasılığını göstermektedir.

Burada P_i , i . kişinin belirli bir seçeneği tercih etme olasılığıyken, Z_i değişkeni $(-\infty, +\infty)$ aralığında ve P_i 'de $[0,1]$ aralığında yer alan değişkenlerdir.

Logit modelin özellikleri (Gujarati, 2001: 555-556):

1. P, 0'dan 1'e giderken (yani Z_i , $-\infty$ 'dan $+\infty$ 'a değişirken), logit L de $-\infty$ 'dan $+\infty$ 'a doğru değişmektedir. Bir başka ifadeyle, olasılıklar (zorunlu olarak) 0 ile 1 arasında yer alırken, logitler böyle sınırlı değildir.
2. L, X 'e göre doğrusal olmakla birlikte olasılıkların kendileri böyle doğrusal değildir.
3. Logit modellerin yorumu şu şekildedir: β_2 (eğim) X 'teki bir birim değişmeye karşılık L'deki değişmeyi ölçer; daha açık bir ifade ile örneğin; gelir bir birim, değiştiğinde ev sahibi olmanın log-bahis oranının nasıl değiştiğini bildirir. Sabit terim β_1 ise, gelir sıfır olduğunda, ev sahibi olmanın log-bahis oranı değeridir. Sabit terimlerin yorumu fiziksel olarak anlam taşımayabilir.
4. Belli bir gelir düzeyi, X^* veriyken, ev sahibi olmanın bahis oranını değil de, ev sahibi olmanın kendi olasılığını tahmin etmek istersek, β_1 ile β_2 tahminlerini bir kez elde edildikten sonra $P_i = 1/(1+e^{-Z_i})$ 'den doğrudan bulunabilir.
5. DOM, P_i 'nin X ile doğrusal ilişki içinde olduğunu varsayarken, logit modeli log-bahis oranının X ile doğrusal ilişkide olduğunu varsayar.

Logit modeli yorumlayabilmek için, katsayıların odds oranına çevrilmesi gerekir. Lojistik regresyon modelinin lojiti olarak gösterilen $g(x)$ ifadesinin antilogaritması alındığında odds oranına ulaşılır.

$$\text{Odds Oranı} = \exp[g(x)] = \exp[\beta_0 + \beta_1 x] = e^{\beta_0} (e^{\beta_1})^x = [(\pi(x))/(1-\pi(x))]$$
 (7)

(7) Numaralı denklemde,

$\pi(x)$ = olasılık

$e^{\beta} = \exp(\beta)$

Bu ifadede her bir katsayının Odds değeri $e^{\beta} = \exp(\beta)$ 'ya eşittir ve e^{β} değeri bağımlı değişkenin, açıklayıcı değişkenin etkisiyle kaç kat daha fazla veya yüzde kaç oranında daha fazla gözlenme olasılığına sahip olduğunu gösterir (Murat, 2006: 74).

3.3.1.3. Probit Model

Bu modelde doğrusal olmayan normal birikimli dağılım fonksiyonu ile tahmin yapılır. Seçeneklerden en çok yarar sağlayanı seçilir prensibine dayanmaktadır (Güriş ve Çağlayan, 2013: 383).

$$P_i = F(Z_i) = F(\alpha + \beta X_i) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{Z_i} e^{-x^2/2} ds \quad (8)$$

(8) Numaralı denklemde

P_i = standart normal kümülatif olasılık fonksiyonunu
 Z_i =i. kişinin belirli bir seçeneği tercih etme isteğini,
 s =şans değişkenini göstermektedir.

Bu fonksiyonda Z_i indeksi, i. kişinin belirli bir seçeneği tercih etme isteğini ve P_i ise standart normal kümülatif olasılık fonksiyonunu ifade eder. Buradaki s değişkeni, $s \sim N(0,1)$ olmak üzere sıfır ortalama ve birim varyansla normal dağılan bir şans değişkenidir. Z_i değişkeni $(-\infty, +\infty)$ aralığında ve P_i 'de $[0,1]$ aralığında yer alan değişkenlerdir.

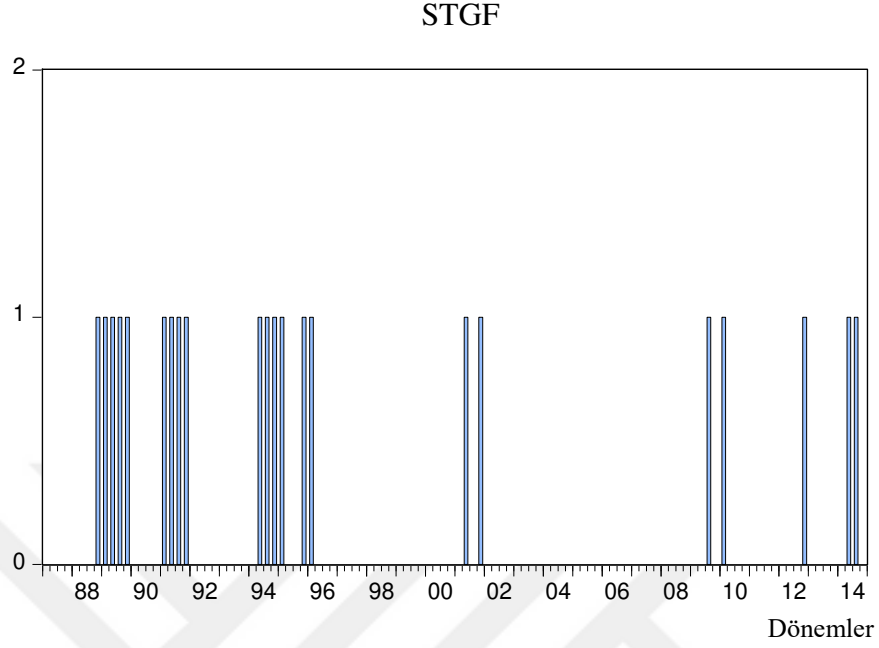
Logit ve probit gösterimleri oldukça yakındır. Logit modelin başlıca farkı, normal ya da probit eğrisinin eksenlere, logit eğrisinden daha çabuk yaklaşmasıdır (Gujarati, 2001: 567-568). Gölge bağımlı değişkene ait başka bir model, tobit modeldir².

3.4. Ekonometrik Bulgular

Ekonometrik tahminler yapılmadan önce yukarıda bahsedildiği gibi RGSYH ve SÜE serileri kullanılarak stagflasyon serileri oluşturulmuştur. Aşağıda Şekil 6'da RGSYH serisi kullanılarak oluşturulan 1 ve 0 değerini alan stagflasyon serisi sunulmuştur.

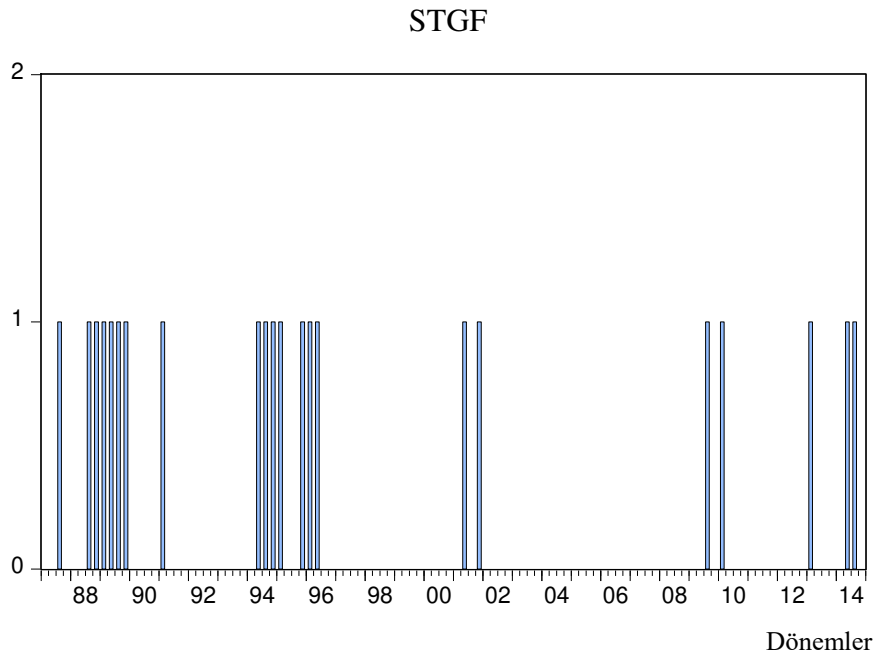
² Tobit Model, $Y_i = \beta_1 + \beta_2 X_{2i} + u_{2i}$ sağ yan >0 ise $=0$, değilse olarak ifade edilir. Tobit model, probit modelin bir uzantısı olarak James Tobin tarafından geliştirilmiştir. Bu modellerin anakütle katsayılarının tahmininde en yüksek olabilirlik yöntemi kullanılabilir (Gujarati, 2001: 573).

Şekil 6: RGSYH Kullanılarak Oluşturulan Stagflasyon Dönemleri

Yukarıda şekilden görüldüğü üzere 22 çeyreklik dönemde stagflasyon saptanmıştır. Diğer taraftan SÜE serisi kullanılarak oluşturulan 1 ve 0 değerini alan stagflasyon serisi aşağıda Şekil 7’de sunulmuştur.

Şekil 7: SÜE Kullanılarak Oluşturulan Stagflasyon Dönemleri

Yukarıda şekilden görüldüğü üzere 22 çeyreklik dönemde stagflasyon saptanmıştır. Ancak SÜE ile oluşturulan stagflasyon serisi RGSYH ile oluşturulan stagflasyon serisi ile kıyaslandığında 22 çeyriklik dönemde ancak dönemlerin zamanı farklılaştığı görülmüştür. Aşağıda sunulan Tablo 12’de RGSYH üzerinden oluşturulan stagflasyonun belirleyicilerinin tahmininde kullanılan Logit model sonuçları verilmiştir.

Tablo 12: Logit Model Uygulama Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	Z-İstatistik	Prob.	Wald Testi	Odds Oranı
KH	-4.089350	1.785943	-2.289742	0.0220***	5.24292	0.01675
K	0.721679	1.040665	0.693478	0.4880	0.48091	
FO	-0.056011	0.625873	-0.089493	0.9287	0.00800	
M2	3.092255	1.480999	2.087952	0.0368***	4.35954	22.0267
PF	-0.132636	1.233991	-0.107485	0.9144	0.01155	
Sabit Terim	1.708636	5.481754	0.311695	0.7553	0.09715	
McFadden R-squared 0.128790				E. of regression 0.385523		
Akaike info criterion 0.975650				Sum squared resid 15.60591		
Schwarz criterion 1.122111				Log likelihood -48.14856		
Prob(LR statistic) 0.014181***						

Logit model uygulama sonuçları verildiği Tablo 12’de görüleceği üzere, denklemin bir bütün olarak Prob(LR statistic 0.014181) %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Açıklayıcı değişkenler, denklemin yaklaşık %12’sini açıklamıştır. Kalıntıların kareleri toplamı ise yaklaşık olarak 15.60’dır.

Katsayıların yorumuna bakıldığında; KH katsayısı -4.089350, prob. değeri ise 0.0220’dır. Bu değişken %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Odds oranı 0.01675 olarak hesaplanmıştır. Daha açık bir ifadeyle KH’nda meydana gelecek bir artış stagflasyonun meydana gelme olasılığını 0.01675 kat azaltmıştır.

K ve FO bakıldığında, sırasıyla katsayıların 0.721679 ve -0.056011 olduğu görülmüştür. Ancak bu değerlerin prob. değerleri sırasıyla 0.4880 ve 0.9287 olduğu için, bu değerler de %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamsızdır.

M2 3.092255 olarak tahmin edilmiştir. Bu katsayının prob. değeri 0.0368 olduğu için %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu değişkenin yaklaşık odds oranı 22 olarak hesaplanmıştır; daha açık bir ifadeyle, M2’de meydana gelecek bir artış stagflasyonun meydana gelme olasılığını yaklaşık 22 kat artmıştır.

PF katsayısı -0.132636 olarak tahmin edilmiştir. Bu değişkenin prob. değeri 0.9144 olduğu için, %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Sabit terim (C) 1.708636 olarak tahmin edilmiştir. Sabit terimin prob. değeri 0.7553 olduğu için, %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı değildir.

İlk modelde anlamlı olan değişkenlerimiz KH ve M2’dir. KH stagflasyonu negatif yönlü etkilerken, M2 pozitif yönde etkilemektedir. Buradan çıkan sonuçlar, literatürün öngörüsü ile aynı yönlüdür.

Tablo 13: Hosmer-Lemeshow Uyum İyiliği Testi

	Risk Dağılımı			Dep=0		Dep=1	Toplam	H-L
	Düşük	Yüksek	Fiili	Beklenen	Fiili	Beklenen	Gözlem	Değer
1	0.0220	0.0575	11	10.4974	0	0.50258	11	0.52664
2	0.0650	0.0835	10	10.1807	1	0.81935	11	0.04304
3	0.0876	0.1029	10	9.92438	1	1.07562	11	0.00589
4	0.1041	0.1179	11	9.77305	0	1.22695	11	1.38098
5	0.1185	0.1393	10	9.57461	1	1.42539	11	0.14585
6	0.1397	0.1688	8	9.34374	3	1.65626	11	1.28342
7	0.1691	0.2083	9	8.88830	2	2.11170	11	0.00731
8	0.2129	0.3250	5	8.20458	6	2.79542	11	4.92530
9	0.3450	0.4071	9	6.85181	2	4.14819	11	1.78597
10	0.4098	0.7367	6	5.76145	6	6.23855	12	0.01900
		Toplam	89	89.0000	22	22.0000	111	10.1234
H-L Statistic			10.1234		Prob. Chi-Sq(8)		0.2565	
Andrews Statistic			30.6275		Prob. Chi-Sq(10)		0.0007	

Bu testte veri j gruba bölünür ve j. grupta yer alan gözlem sayısı nj ile ifade edilirse, Hosmer-Lemeshow test istatistiği,

$$Y(j) = \sum_{i \neq j} Y_i$$

$$\hat{P}(j) = \sum_{i \neq j} \hat{P}_i / n_j = \sum_{i \neq j} (1 - F(-Z) / n_j) \quad (9)$$

(9) numaralı denklemde

$n_j = j$. grupta yer alan gözlem sayısını göstermektedir.

Hosmer-Lemeshow test istatistiğinin dağılımı $j-2$ serbestlik derecesi χ^2 dağılımıdır. Temel hipotez modelin uyumluluğunu ifade eder. Hesaplanan χ^2 değeri, tablo değerinden küçük ise temel hipotez kabul edilir (Güriş ve Çağlayan, 2013: 389).

Tablo 13'den görüldüğü üzere; modelin uyum iyiliğine bakıldığında, Hosmer-Lemeshow testi sonucunda Ki-Kare olasılık değeri 0.2565 olarak hesaplanmıştır. Olasılık değeri, 0.05'ten yüksek olduğu için modelin tahmin denklemi anlamlıdır.

Tablo 14: Sınıflandırma Tablosu

	Estimated Equation			Constant Probability		
	Dep=0	Dep=1	Total	Dep=0	Dep=1	Total
E(# of Dep=0)	73.60	15.40	89.00	71.36	17.64	89.00
E(# of Dep=1)	15.40	6.60	22.00	17.64	4.36	22.00
Total	89.00	22.00	111.00	89.00	22.00	111.00
Correct	73.60	6.60	80.20	71.36	4.36	75.72
% Correct	82.70	30.01	72.26	80.18	19.82	68.22
% Incorrect	17.30	69.99	27.74	19.82	80.18	31.78
Total Gain*	2.52	10.19	4.04			
Percent Gain**	12.71	12.71	12.71			

Tablo 14'de, tanımlanan stagflasyondaki 1 ve 0 değerlerinin hangi olasılıkta doğru yerleştirildiği görülmektedir. Genel olarak doğru sınıflandırma model tarafından %72.26 olarak yapılabilmektedir. Daha açık bir ifade ile stagflasyon serisinde yer alan 0 değerleri %82.70 oranında doğru yerleştirilirken, 1 değerleri ise %30.01 oranında doğru

yerleştirilmiştir. Aşağıda sunulan Tablo 15’de SÜE üzerinden oluşturulan stagflasyonun belirleyicilerinin tahmininde kullanılan Logit model sonuçları verilmiştir.

Tablo 15: İkinci Modele İlişkin Tahmin Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	Z-İstatistik	Prob.	Wald Testi	Odds Oranı
KH	-4.488839	1.811790	-2.477571	0.0132 ***	6.13836	0.01123
K	0.810195	1.033950	0.783591	0.4333	0.61402	
FO	-0.467019	0.639965	-0.729757	0.4655	0.53255	
M2	3.446254	1.504190	2.291102	0.0220 ***	5.24915	31.38261
PF	-1.000735	1.311973	-0.762771	0.4456	0.58182	
Sabit Terim	5.508551	5.808845	0.948304	0.3430	0.89928	
McFadden R-squared 0.147400				E. of regression 0.375958		
Akaike info criterion 0.957117				Sum squared resid 14.84119		
Schwarz criterion 1.103578				Log likelihood -47.12001		
Prob(LR statistic) 0.006057 ***						

İkinci modele ilişkin elde edilen sonuçlar Tablo 15’de sunulmuştur. Buna göre: denklemin bir bütün olarak (Prob(LR statistic 0.006057)) %1 anlamlılık düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Açıklayıcı değişkenler, denklemin yaklaşık %14’ünü açıklamaktadır. Kalıntıların kareleri toplamı ise yaklaşık olarak 14.84’dür.

Katsayıların yorumuna bakıldığında; KH katsayısı -4.488839 olarak tahmin edilmiştir. Bu değişkenin prob. değeri 0.0132 olduğu için %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Odds oranı 0.01123 olarak hesaplanmıştır. Daha açık bir ifade ile KH meydana gelecek bir artış stagflasyon olma olasılığını 0.01123 kat azaltmaktadır.

K 0.810195 olarak tahmin edilmiştir. Bu katsayının prob. değeri 0.4333 olduğu için, bu değer %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamsızdır.

FO bakıldığında, -0.467019 olarak tahmin edilmiştir. Bu değişkenin prob. değeri 0.4655 olduğu için, bu değer %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamsızdır.

M2 katsayısı 3.446254 olarak hesaplanmıştır. Bu değişkenin prob. değeri 0.0220 olduğu için %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Odds oranı 31.38261 olarak hesaplanmıştır. Yani M2’de meydana gelecek bir artış, stagflasyon olma olasılığını yaklaşık 31 kat arttırmaktadır.

PF -1.000735 olarak tahmin edilmiştir. Bu katsayının prob. değeri 0.4456 olduğu için, bu değer %5 anlamlılık düzeyinde anlamsızdır.

Sabit terim (C) 5.508551 olarak tahmin edilmiştir. Sabit terimin prob. değeri 0.3430 olduğu için, %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Sonuç olarak, anlamlı olan değişkenlerimiz KH ve M2’dir. KH stagflasyonu negatif yönlü etkilerken, M2 pozitif yönde etkilemektedir. Buradan çıkan sonuçlar, literatürün öngörüsü ile aynı yönlüdür.

Tablo 16: İkinci Modele İlişkin Hosmer-Lemeshow Testi

	Risk Dağılımı			Dep=0		Dep=1	Toplam	H-L
	Düşük	Yüksek	Fiili	Beklenen	Fiili	Beklenen	Gözlem	Değer
1	0.0102	0.0567	10	10.5826	1	0.41740	11	0.84528
2	0.0573	0.0829	10	10.2440	1	0.75597	11	0.08459
3	0.0839	0.1012	11	9.97529	0	1.02471	11	1.12997
4	0.1015	0.1204	11	9.77422	0	1.22578	11	1.37951
5	0.1207	0.1365	8	9.56980	3	1.43020	11	1.98053
6	0.1399	0.1587	9	9.36457	2	1.63543	11	0.09546
7	0.1598	0.1934	10	9.06426	1	1.93574	11	0.54894
8	0.1941	0.2925	9	8.33680	2	2.66320	11	0.21791
9	0.3230	0.4322	6	6.69134	5	4.30866	11	0.18236
10	0.4425	0.7682	5	5.39709	7	6.60291	12	0.05310
		Toplam	89	89.0000	22	22.0000	111	6.51763
H-L Statistic			6.5176		Prob. Chi-Sq(8)		0.5895	
Andrews Statistic			26.3593		Prob. Chi-Sq(10)		0.0033	

Tablo 16'dan görüldüğü üzere, modelin uyum iyiliğine bakıldığında, Hosmer-Lemeshow testi sonucunda Ki-Kare olasılık değeri 0.5895 olarak hesaplanmıştır. Olasılık değeri, 0.05'ten yüksek olduğu için modelin tahmin denklemi anlamlıdır.

Tablo 17: İkinci Modele İlişkin Sınıflandırma Tablosu

	Estimated Equation			Constant Probability		
	Dep=0	Dep=1	Total	Dep=0	Dep=1	Total
E(# of Dep=0)	74.17	14.83	89.00	71.36	17.64	89.00
E(# of Dep=1)	14.83	7.17	22.00	17.64	4.36	22.00
Total	89.00	22.00	111.00	89.00	22.00	111.00
Correct	74.17	7.17	81.35	71.36	4.36	75.72
% Correct	83.34	32.60	73.28	80.18	19.82	68.22
% Incorrect	16.66	67.40	26.72	19.82	80.18	31.78
Total Gain*	3.16	12.78	5.07			
Percent Gain**	15.94	15.94	15.94			

Tablo 17'ye bakıldığında, tanımlanan stagflasyondaki 1 ve 0 değerlerinin hangi olasılıkta doğru yerleştirildiği görülmektedir. Genel olarak doğru sınıflandırma model tarafından %73.28 oranında yapılabilmektedir. Daha açık bir ifade ile stagflasyon serisinde yer alan 0 değerleri %83.34 oranında doğru yerleştirilirken, 1 değerleri ise %32.60 oranında doğru yerleştirilmiştir.

SONUÇ

Stagflasyon; aksayan sermaye birikimi, yüksek oranda bir işsizlik ve kapasite kullanımında kronik bir düşüklüğün nitelediği durgunluk ile enflasyonun bir arada var olmasıdır. Yüksek bir enflasyona rağmen durgunluğun da mevcut olması, stagflasyonun en önemli noktasıdır. 1970’li yıllara kadar, enflasyon ve işsizlik arasında ters yönlü bir ilişkinin mevcut olduğu düşünülmekteydi; ancak 1973 yılında meydana gelen ekonomik kriz, enflasyon ve işsizlik arasında böyle bir ters ilişkinin olmadığını göstermiştir. Bu krizin nedenlerinden biri olarak OPEC ülkeleri Kuveyt, İran, Venezüella, Suudi Arabistan ve Irak’ın petrol fiyatlarını yükseltmeleri kabul edilmiştir.

Şöyleki; OPEC, petrol şirketlerinin gelirleri çok artmasına rağmen bu durumdan sadece petrol şirketlerinin yarar sağladığını ve ev sahibi ülkelerin bir kazanç sağlamadıklarını belirtmiştir. OPEC en son kendi petrolünün fiyatını petrol şirketlerinin herhangi bir katılımı olmadan kendi başına belirleme yoluna gitmiştir. Sonuç olarak, petrol fiyatlarını %70 oranında artırmışlardır. 1973-74 petrol fiyatlarındaki artışın sonucu olarak satın alma gücünün önemli miktarı OPEC ülkelere kaymıştır. OPEC ülkelerinin bu satın alma güçlerini ithalat için kullanmamaları, dünyanın marjinal tasarruf eğilimini yükseltmiştir. Sonuçta gelişmekte olan ülkelerin sanayi mallarına olan talep düşmüştür. Stagflasyon ilk kez OPEC ülkelerinin petrol fiyatlarını artırmasıyla, gelişmiş ülkelere (ABD, İngiltere, Fransa, Almanya ve Japonya) ortaya çıkmıştır. Bu ülkeler, stagflasyona müdahale etmek için uygun bir politika uygulayamamışlardır.

1977-1979 yılları arasında Türkiye’de içe dönük, dışa bağımlı, müdahaleci ve ithal ikameci politikalar uygulanmıştır. 1977 yılında dış ticaret göstergeleri iyice bozulmuş ve ihracatın ithalatı karşılama oranı iyice düşmüştür. Milli hasılanın %5’e yaklaşan bir oranda büyümesi kısa dönemli, yüksek faizli DÇM, banker borçları ve ticari kredilerle mümkün kılınmış ve yıl sonunda bütün kredi kanallarının tıkanmasıyla sonuçlanmıştır. Sonuç olarak, petrol dahil bütün ithalatın peşin para ile yapılması zorunluluğu doğmuş ve Türkiye’de stagflasyon, belirgin bir şekilde kendini hissettirmeye başlamıştır.

Bu çalışmanın amacı 1987:Ç1-2014:Ç4 dönemi arasında Türkiye’de stagflasyonun belirleyicilerini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda hem durgunluğun hem de yüksek enflasyonun bir arada görülmesi durumunu yansıtan ve 1/0 değerlerinden oluşan stagflasyon serisi ilgili dönem için oluşturulmuştur. İki stagflasyon serisi oluşturulurken durgunluk aşaması için RGSYH ve SÜE kullanılmıştır. Potansiyel üretimin altında kalma durumu durgunluk olarak ifade edilmiştir. Bununun için potansiyel hasıla Hodrick- Prescott filtreleme yöntemi ile belirlemiş ve fiili üretim potansiyelin altında kalır ise durgunluk olarak tespit edilmiştir. Aynı zamanda TÜFE serisi 20 çeyrek dönemlik ortalamasının üzerine çıkar ise yüksek enflasyonun olduğu kabul edilmiştir. Hem durgunluk hem de yüksek enflasyon bir arada görülür ise stagflasyonun olduğunu sonucuna ulaşılmış ve ilgili döneme 1 aksi durum gerçekleşir ise 0 değeri verilerek stagflasyon serisi oluşturulmuştur.

Stagflasyonun belirleyicileri olarak literatürden yararlanılmıştır. Bu belirleyiciler kamu harcaması, döviz kuru, para arzı, petrol fiyatı ve gecelik faiz oranı olarak modellerde alınmıştır. Stagflasyon serisi 1 ve 0 değerini aldığı için stagflasyonun belirleyicilerinin tahminin de Logit Model kullanılmıştır. Tahmin edilen modeller; uyum iyiliklerine, sınıflandırma tablolarına, değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlılıklarına ve odds oranlarına bakılarak yorumlanmıştır.

RGSYH ve SÜE üzerinden durgunluğun belirlendiği stagflasyon tahminlerinde; M2 para arzı ve kamu harcamalarının anlamlı etkiler oluşturduğu ancak petrol fiyatları, döviz kuru ve gecelik faiz oranının anlamlı etkiler oluşturamadığı tespit edilmiştir. RGSYH üzerinden durgunluğun hesaplandığı stagflasyon belirleyicileri tahmininde M2 para arzı ve kamu harcamalarının odds oranları sırasıyla 22.03 ve 0.02 olarak, SÜE üzerinden durgunluğun hesaplandığı stagflasyon belirleyicileri tahmininde M2 para arzı ve kamu harcamalarının odds oranı sırasıyla 31.38 ve 0.01 olarak belirlenmiştir.

Bu modellerin her ikisinde de Kamu Harcamaları ve M2 para arzı, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kamu Harcamaları ile stagflasyon arasında negatif ilişki, M2 para arzı ile stagflasyon arasında pozitif ilişki vardır. Çıkan bu sonuçlar beklentiye uygundur. Bu modellerden çıkan diğer bir sonuç ise eğer ülkemizde stagflasyon meydana geldiğinde kamu harcamaları artırılır ise; stagflasyon dönemi, daha küçük bir ekonomik

istikrarsızlık ile atlatılabilir olmasıdır. Diğer değişkenler olan; Kur, Faiz Oranı ve Petrol Fiyatı istatistiksel olarak anlamsız bulundukları için stagflasyon üzerinde etkisi yoktur.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Açıkgöz, Şenay (2008), “Türkiye Ekonomisinde Devresel Hareketlerin Analizi: 1987. 1-2006.1”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 10 (1), 181-205.
- Akkaya, Şahin (1991), “Farklı Bir Bunalım: Stagflasyon Ortaya Çıkışı-Nedenleri-Çözüm Yolu”, **İstanbul Üniversitesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları Dergisi**, (34), 226-242.
- Alacahan, Nur (2012), “Türkiye Ekonomisinde İş Çevrimleri Kuramı (1998-2011): Hodrick-Prescott Filtresi”, **Yönetim Bilimleri Dergisi**, 10 (20), 7-28.
- Alp, Salih (2009), “Refah Devleti Düşüncesinin Gelişimi ve Bir Liberal Alternatif Olarak Üçüncü Sektör”, **Maliye Dergisi**, 156, 265-279.
- Atabek, Aslıhan ve diğerleri (2005), “A New Composite Leading Indicator for Turkish Economic Activity”, **Emerging Markets Finance and Trade**, 41 (1), 45-64.
- Aydın, Yılmaz (2013), **Say Yasası Üzerine Bir İnceleme Klasik İktisatçıların ve Marks’ın Yorumu**, <http://www.journals.istanbul.edu.tr> (11.07.2015).
- Ayyıldız, Hüseyin ve Karabıçak, Mevlüt (2002), “Verimlilik Ücret İlişkisinin Analizi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi edergi**, 7 (2), 57-76.
- Bakırtaş, İbrahim ve Tekinşen, Ali (2004), “Stagflation In Turkey After 2001”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 101-109.
- Balkanlı, A. Osman (2002), “Küresel Ekonominin Belirleyici Faktörleri Üzerine”, **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 21(1), 13-26.
- Barsky, Robert ve Kilian, Lutz (2001), “Do We Really Know That Oil Caused the Great Stagflation? A Monetary Alternative”, **NBER Working Paper**, 8389.
- Başol, Koray (2012), **Türkiye Ekonomisi**, 11. Baskı, İstanbul: Türkmen Kitabevi.

- Berber, Metin (2014), **KPSS Makro İktisat Ders Notları & Soru Bankası**, 2. Baskı, Trabzon: Derya Kitapevi.
- Berthold, Norbert ve Gründler, Klaus, The Determinants of Stagflation in a Panel of Countries (2013), wiwi.uni-wuerzburg.de.
- Beveridge, S. ve Nelson, C.R., (1981), “A New Approach to Decomposition of Economic Time Series into Permanent and Transitory Components with Particular Attention to Measurement of the Business Cycle”, **Journal of Monetary Economics**, 7, 151-174.
- Blinder, Alan S. (1979), “Economic Policy and the Great Stagflation”, New York: Academic Press.
- Blinder, Alan S. ve Rudd, Jeremy B. (2008), “The Supply-Shock Explanation Of The Great Stagflation Revisited”, **NBER Working Paper Series**, 14563, 1-78.
- Bocutoğlu, Ersan (2012), **Karşılaştırmalı Makro İktisat Teoriler ve Politikalar**, 5. Baskı, Trabzon: Derya Kitapevi.
- Boratav, Korkut (2012), **Türkiye İktisat Tarihi**, 17. Baskı, Ankara: İmge Kitapevi.
- Büyükkakın, Tahir (2007), “Yeni Keynesyen İktisat mı, Yeni Neo-Klasik Sentez mi?”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1 (13), 22-36.
- Büyükkakın, Tahir (2008), Phillips Eğrisi: Yarım Yüzyıldır Bitmeyen Tartışma, **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 39, 133-159.
- Çöloğlu, Halit (1983), **Stagflasyon 1975-1980 Türkiye Bunalımı**, 1. Baskı, Ankara:Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Basımevi.
- Demir, İdris (2008), “OPEC Güçlü Bir Kartel?”, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 18, 231-246.
- Duman, Erhan (2011), **Krizlerin Anatomisi: 1929 Ekonomik Buhranı ve 2008 Küresel Krizi'nin Karşılaştırılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dünya Bankası, 1961-1974 Yılları Arasında ABD'nin Bazı Makroekonomik Değişkenleri, http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview_ (30.01.2015).

- Dünya Bankası, 1975-1982 Yılları Arasında Türkiye’de Bazı Makroekonomik Değişkenler, <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview>, (05.02.2015).
- Dünya Bankası, 1975-1982 Yılları Arasında Türkiye’de GSYH’da Büyüme Oranı, <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview>, (05.02.2015).
- Dünya Bankası, 1975-1982 Yılları Arasında Türkiye’de TÜFE Oranı, <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview>, (05.02.2015).
- Dünya Bankası, OPEC Ülkelerinin 1970-1975 Yılları Arasında GSYH, <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview>, (30.01.2015).
- Dünya Bankası, OPEC Ülkelerinin 1970-1975 Yılları Arasında Mal ve Hizmetlerin İthalatı, <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview>, (03.02.2015).
- Dünya Bankası, OPEC Ülkelerinin 1970-1975 Yılları Arasında Mal ve Hizmetlerin İhracatı, <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview>, (03.02.2015).
- Ekinci, Aykut (2006), **İktisadi Dalgalanmaların Kavramsal Ve Teorik Analizi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eren, Aslan (2012), **Türkiye Ekonomisi**, 5. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Ersoy, Ertan (2009), “1973 Krizi: Arz Şoku mu? Düşen Kar Oranları mı?”, **EconAnadolu**, 17-19 Haziran 2009, Eskişehir, 1-18.
- FED, <https://research.stlouisfed.org/fred2/> (12.08.2015).
- Fırat, Emine (2012), “Konjonktür Teorileri Işığında Türkiye’deki İktisadi Dalgalanmalar”, **International Conference on Eurasian Economies**, 406-413.
- Friedman, Milton (1968), “The Role of Monetary Policy”, **The American Economic Review**, 58 (1), 1-17.
- Görgün, Sevim (1995), “Enflasyon ve Stagflasyon”, İ. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 10, 43-46.
- Greenwald, Bruce ve Stiglitz, Joseph (1993), “New and Old Keynesians”, **Journal of Economic Perspectives**, 7 (1), 23-44.
- Grubb, D. ve diğerleri (1982), “Causes of the Current Stagflation”, **Oxford Journals**, 49 (5), 707-730.

- Gujarati, D. (2001), **Temel Ekonometri**, (Ümit Şenesen, Gülay Göktürk Şenesen), İkinci Basım, İstanbul: Literatür Yayınları.
- Güriş, Selahattin ve diğerleri (2013), **Eviews ile Temel Ekonometri**, İkinci Basım, İstanbul: Derya Yayınevi.
- Helliwell, John F. (1983), “Stagflation and Productivity Decline in Canada 1974-1982”, NBER Working Paper Series, 1185(2138), 1-53.
- Hodrick, R. J., ve Prescott, E. C. (1997), “Post-war U.S. Business Cycles: An Empirical Investigation”, **Journal of Money, Credit, and Banking**, 29 (1), 1-16.
- Hunt, Benjamin (2005), “Oil Price Shocks: Can They Account for the Stagflation in the 1970s?” , **IMF Working Paper**, 5 (215), 1-43.
- IMF (1997), “An Econometric Analysis of the Determinants of Inflation in Turkey”, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp97170.pdf> (08.05.2015).
- IMF, “Energy, Crude Oil (Petroleum), Price, Index”, <http://data.imf.org/?sk=5DABAFF2-C5AD-4D27-A175-1253419C02D1&ss=1390030341854> (16.11.2015).
- IMF, <http://data.imf.org/?sk=5DABAFF2-C5AD-4D27-A175-1253419C02D1&ss=1390030341854> (18.12.2015).
- Jimenez-Rodriguez, Rebeca ve Sanchez, Marcelo (2010), “Oil-induced Stagflation: A Comparison Across Major G7 Economies and Shock Episodes”, **Applied Economics Letters**, 17 (15), 1537-1541.
- Kaytancı, Uğur Bülent (2008), **Ücret Teorileri ve Türkiye İmalat Sanayiinde Ücretlerin Durumu Üzerine Uygulama**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıçbay, Ahmet (1974), **İktisadın Prensipleri**, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Kilian, Lutz ve Hicks, Bruce (2009), “Did Unexpectedly Strong Economic Growth Cause the Oil Price Shock of 2003-2008?”, **Journal of Forecasting**, 32 (5), 385-394.
- Knoop, Todd A. (2004), **Recessions and Depressions: Understanding Business Cycle**, 1. Baskı, USA, Praeger Publishers.
- Knotek, Edward S. (2006), “Regime Changes and Monetary Stagflation”, **RWP**, 6(5), 1-38.

- Leeb, Stebhen ve Strathy, Glen (2007), **Ekonomik Çöküşün Ayak Sesleri**, 1. Baskı, İstanbul: Salyangoz Yayınları.
- Loyo, Eduardo (2000), “Demand-Pull Stagflation”, k.y, <http://sims.princeton.edu/yftp/Loyo/LoyoStgfltn.pdf> (15.11.2015).
- Mankiw, N. Gregory (2010), **Makroekonomi**, (Çev. Ömer Faruk Çolak), 1. Basım, Ankara: Efil Yayınevi.
- McGrattan, Ellen R. (2006), Real Business Cycles, **Federal Reserve Bank of Minneapolis Research Department Staff Report 370**, 1-11.
- Modigliani, Franco ve Padoa-Schioppa, Tommaso (1978), “The Management of an Open Economy with 100% Plus Wage Indexation”, **Essay in International Finance**, No:130, Departman of Economics, Princeton University.
- Murat, Dilek (2006), **Parasal Krizlerin İstatistiksel Analizi ve Türkiye Uygulaması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, Şinasi ve diğerleri (2008), “24 Ocak Kararları, Neo-Liberal Politikalar ve Türkiye Tarımı”, **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1 (2), 15-32.
- Rodoplu, Hakan (1996), “Hayekci Yaklaşımın İktisadi Boyutu: Konjoktür ve Kriz Teorisi”, dergipark.ulakbim.gov.tr, 273-278.
- Roeger, Werner (2005), “International Oil PriceChanges: Impact of Oil Prices on Growth and Inflation in the EU/OECD”, **International Economics and Economic Policy**, 2 (1), 15-32.
- Selaive, J. ve Soto, F. (2014), “Stagflation in Chile: More a Myth than A Reality”, https://www.bbvaresearch.com/wpcontent/uploads/2014/06/052014_chile_estanflacion_vf_EN1.pdf (06.05.2015).
- Serdaroğlu, Ufuk (1998), “Sabit Fiyat Geçici Denge Modelleri II (Makro İktisadın Mikro Temelleri)”, **Ekonomik Yaklaşım**, 9 (28), 23-37.
- Seyidoğlu, Halil (2009), **Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama**, 17. Baskı, İstanbul: Güzem Can Yayınları.

- Solow, Robert M. (1980), “What to Do (Macroeconomically) When OPEC Comes”, **University of Chicago Press**, 249-267.
- Stadler, George W. (1994), Real Business Cycles, **Journal of Economics Literature**, Vol. 32, (December 1994), 1750-1783.
- Şahin, Hüseyin (1997), **İktisat İlkelerine Bakış**, 1. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Şahin, Hüseyin (2006), **Makro İktisat**, 1. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Şahin, Hüseyin (2012), **Türkiye Ekonomisi**, 12. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Şimşek, Mehtap (2008), “Türk Basınında Vietnam Savaşı: Ulus Gazetesi Örneği”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, (42), 311-330.
- TCMB, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Döviz Rezervlerinin Yönetim İlkeleri, <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/03f6ca4b-dc70-4a3d-8370-5a885295c221/2005-42.pdf?MOD=AJPERES> (30.04.2015).
- Turhan, Salih (1987), “Stagflasyon ve Maliye Politikası”, **İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası**, 43, 433-455.
- Turhan, Salih (1987), “Stagflasyon ve Maliye Politikası”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, 43, 433-455.
- Unay, Cafer (2001), **Ekonomik Konjonktür**, 6. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Yaşar, Pınar (2008), **Alternatif Hasıla Açığı Tahmin Yöntemleri ve Phillips Eğrisi: Türkiye Üzerine Bir Çalışma**, Planlama Uzmanlığı Tezi.
- Yavuz, Suat ve Tokucu, Erkan (2006), “Post Keynesyen İktisat ve Belirsizlik”, **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi**, 21 (1), 147-161.
- Yıldırım, Erhan ve diğerleri (2009), “Yeni Keynesyen Makro Ekonomik Model: Türkiye Uygulaması”, **EconAnadolu**, 17-19 Haziran 2009, Eskişehir, 1-13.

ÖZGEÇMİŞ

Nilgün SALAR, 9 Kasım 1988 yılında Giresun'un Bulancak ilçesinde doğdu. İlk öğretim ve lise eğitimini Bulancak'ta tamamladı. 2008-2012 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat bölümünde okudu. Bu bölümden, bölüm birinciliği ile mezun oldu. 2012 yılında yine aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim dalında yüksek lisans programına başladı ve 2014 Ocak ayında Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri ana bilim dalında yüksek lisansa başladı. 2014 yılının Ağustos ayında Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi'ne ÖYP'li olarak atandı. Yabancı dili İngilizce'dir.